

ISTRA

SALJITE DUZNU PRETPLATU!
NE DOZVOLITE DA PROPADA
OVAJ NAŠ JEDINI LIST!

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSkih EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

EKONOMSKE IN NACIONALNE FUNKCIJE KMETIJSKEGA POUKA V JULIJSKI KRAJINI

V preteklem letu smo imeli v našem listu ponovno priliko, da smo sproti poročali o raznih člankih, ki jih je objavljala tržaški »Piccolo« v času od marca do aprila, in ki se obširno in sistematično proučevali kmetijski pouk v Julijski Krajini s posebnim ozirom na naš narod. Ob začetku letošnjega leta so izšli ti članki kot posebna knjiga, ki nosi naslov, kakršnega smo dali tudi pričujočemu članku, in ki obsega kar 111 drobno tiskanih strani večjega formata. Kot avtor je naveden potomec slovenskih prednikov Angelo Scocchi, nekdanji eden od vodilnih republikancev v Trstu, sedaj pa fašist. To smo hoteli že v začetku poudariti kajti premmogokrat se tudi v naših vrstah identificira preganjanje našega naroda s samim fašizmom, in se pri tem prezre, da je sovraštvo Italijanov do našega naroda bilo že pred nastopom fašizma in da je v fašizmu samo našlo močno orodje za svoje udeistvovanje. V dokaz naše trditve nam je prav Angelo Scocchi in njegova knjiga. Da bi imela knjiga še večji zunanji efekt, ji je napisal uvodnik neki senator Arturo Marescalchi.

Ne bomo tu zopet navajali pregleda vseh že obstoječih ustanov, od italijanskih vrtec preko osnovne šole do komplementarne šole ter do raznih jezikovnih, polanalfabetskih, kmetijskih in gospodinskih tečajev, ki jih vzdržujejo pokrajinski odbori, ustanova »Faina« in društvo »Italia Redenta«, tudi ne bomo razpravljali o Scocchijevih načrtih za še obsežnejše delovanje v bodočnosti, dasi se ti, zbrani v obliki knjige šele prikažejo v svoji pravi luči.

Knjiga podaja res izčrpen pregled o pedagoški in šolski in posolski vzgoji naših otrok v Julijski Krajini, s posebnim poudarkom seveda njenega raznarodovalnega namena. Avtorju očito ni, kakor bi hotel to prikazati senator Marescalchi v svoji uvodni besedi, do tega, da bi pomagal ustavitv izseljevanja iz goratega obmejnega ozemlja. Njemu gre v prvi vrsti zato, da se naš narod ki ta biva, čimprej poitaljanči. Svoje resnično široko znanje o gospodarskih in krajevnih prilikah, dejansko tudi izkorišča v ta namen. Za njega Slovenci in Hrvatje sploh niso narod in njihov jezik sploh ni jezik, temveč samo »vernacolo« (dialekt), ki ga rabi kmetско ljudstvo. Izrazu »vernacolo« pripisuje avtor isti pomen, ki ga je prvotno imel pri Rimljanih, ko so z njimi označevali vulgarne jezike, v katerih so v družinskem življenju občevali nelatinski narodni rimskega imperija, pomožni vojniki in sužnji. Odtod tudi ime za nelatinske sužnje »verna«.

Radi tega, po njegovem mnenju, uživa lahko samo oni pravice italijanskega državljanstva, ki pozna popolnoma italijanski jezik. Italijanski državljan, ki ne pozna in ne govori tekoče italijanski, je prikrajšan v svojih pravicah in dolžnostih v primeru z drugimi državljanji.

Odtod tisto veliko zanimanje Angela Scoccija da naj se drže vsi Slovenci in Hrvatje od njihovega tretjega leta dalje tj. do vstopa v vojaško službo pod nadzorstvom in vodstvom italijanskih učiteljev in še pozneje v okviru raznih fašističnih organizacij. Le radi tega zahteva on toliko šol za slovenske otroke in toliko tečajev celo za odrasle, veliko več kakor jih imajo ostali kraji Italije. Kot dokaz svoje teze navaja on primer Beneških Slovencev. Da so se dialekti (vernacoli!) transalpinskega izvora ohranili v Nadiški in Rezijski dolini, dasi sta tako tesno in duševno združeni s Čedadom in Vidmom, si moramo razlagati samo s pomanjkanjem italijanskega osnovnega pouka. Ta se je pričel šele v zadnjih desetletjih. V teh krajih, ki so imeli zlasti v preteklosti zelo slabe zveze, je bilo ob koncu avstrijske vladavine leta 1866. 92% analfabetov, in še leta 1923 je v Rezijski dolini, kakor poroča Michele Gortani v knjigi »Guida della Carnia e del Canal del Ferro«, skoro polovica šoloobveznih otrok zanemarjala šolski obisk. Take razmere znatno ovirajo spontani proces jezikovne asimilacije in s tem formacije italijanske narodnosti, ki jo je začel Rim pred 2000 leti, a ki je bila po invaziji tujece prekinjena in jo prerajena Italija sedaj zopet nastavlja, zlivajoč vsa ljudstva polotoka v en sam narod, ki mora biti tudi jezikovno, čimdalje bolj enoten in kompakten, da bi bil tako jači in močnejši.

Radi tega bi bil po piščevem mnenju analfabetizem v Julijski ne samo socialen, temveč tudi nacionalno zlo, ker bi ustavljalo širjenje »nacionalnega idioma«.

Največji in najbližji uspeh si obeta avtor od naših deklet, češ da so one lažje dostopne za sladkost italijanskega jezika

HOLANDEŠKI LIST

O TALIJANSKO-JUGOSLOVENSKOM SPORAZUMU

i o položaju naše manjine u Italiji nakon izjave grofa Ciana

»Nieuwe Roterdamsche Courant« od 7. o. mi. donosi oduži članak pod naslovom »Jugoslovensko-talijanski ugovor — Pitanje slavenskih manjina u Istri i Gorici.« Odmah u početku članka kaže da je promienjena talijanske politike prema Slovenima i Hrvatima u Julijskoj Krajini imala da bude neke vrsti debelog sloja šećera na torti jugoslovensko-talijanskog sporazuma, pa konstatira da prvo optimističko očekivanje prelazi polako u gubljenje nade.

Govori o našoj emigraciji, pa nastavlja: »Kad su se pred godinu dana pojačale mogućnosti za jedno zbliženje, tada nije nitko govorio o sporazumu po pitanju slavenskih manjina u Italiji. Bujića pisama i telegrama protestirala je kod vlade protiv eventualnog zanemarenja njihovih interesa.

U prvom redu je u ovom protokolu utvrdien odnos, ali koji nije obuhvaćen sporazumom. Postojanje slavenske manjine u Italiji, koje bijaše sve do sada negirano odjednom se priznaje. Tako se barem govori, ali uostalom samo u aneksu. Sam sadržaj sporazuma, kako se može razabrati, ne odgovara nikako očekivanjima. Glavna poteškoća se sastoji u tome, da će se izvršenje prepustiti dobroj volji okružnih vlasti. Ova dobra volja ovisiti će

SUŠAČKI LIST PIŠE

DA ĆE SE POLOŽAJ NAŠEGA NARODA POBOLJŠATI

Sušaćke »Primorske novine« donose slijedeći članak datiran 25. o. mj. iz Trsta: — Prema informacijama iz raznih mjesta Julske Krajine opaža se već dobro povoljan uticaj beogradskog sporazuma na stanje Jugoslovena u Italiji. Iako još uvijek talijanske vlasti s velikom strogošću prate kretanje Jugoslovena, ipak više nema onakvih postupaka kakvi su do nedavno upotrebljavani i od kojih su stradali naši ljudi bilo materijalno bilo fizički. Zbog toga se općenito očekuje da će se stanje Jugoslovena u Italiji znatno popraviti čim se postigne sporazum izmedju Rima i Beograda o novom režimu koji će važiti za Julsku Krajinu. Talijanske vlasti već se svestrano

KULTURNA PRAVA NAŠEG NARODA U ITALIJI

nakon jugoslovensko-talijanskog sporazuma
u prikazu francuskog službenog lista »Tempsa«

Posebni izvjestitelji oficijoznog »Tempsa« u Rimu g. Paul Gentizon javlja svom listu slijedeće rimske informacije o beogradskom sporazumu Italije i Jugoslavije:

Osim dvaju već potpisanih sporazuma, političkog i gospodarskog, pripremaju se novi sporazumi na osnovi trih nota, koje još nisu bile objavljene. Prva se odnosi na Albaniju, druga na Jugoslovene u Italiji, treća na djelovanje terorista. U noti u pogledu Albanije obie države se obvezuju, da od sada ne će učiniti ništa na svoju ruku u Tirani i da će poštivati sadašnje stanje.

Nota o Jugoslovenima u Italiji odnosi se na kulturna prava Jugoslovena u Italiji. Bit će dozvoljeno izdavanje jednog informativnog lista na sloven-

in da vlada u jezikovno mešanih conah jezik, ki ga govori in ki mu daje prednost lišna gospodinja in mater. Zato predlaga Scocchi, da naj se za žene in dekleta tudi po končanem obisku šole in raznih tečajev ustanovijo posebni rikeatoriji, kjer bi se pod vodstvom italijanskih učiteljev in učiteljice učile v šivanju in drugem ročnem delu. V ta namen pa naj služijo tudi posebne sekcije v fašistični stranki za kmetške gospodnje. V Tržaški pokrajini je že 50 takih sekcij, ki štejejo vkupno preko 4000 članic. Namen teh sekcij je, kakor piše avtor, da »spremljajo in vodijo kmetške žene od 22. leta dalje ali po poroki, do življenjske zrelosti in starosti z nasveti, pouki s pomočjo in z duševno vzgojo, vzpredno moževi vzgoji, tako da bi se prepredila nesporazumljenja, ki bi utegnla uničiti družinsko harmonijo.«

Avtor, ki kaže v tem pogledu toliko ljubezni do mirnega družinskega življenja, se ne obotavlja na drugem mestu pisati, da »otroci«, ki so se, še preden so se naučili »krajevnega dialekta«, navadili govoriti

o lokalnim prilikama. Što može to značiti, kad će se jedan slovenački ili hrvatski nenpolitički dnevnik izdavati pod talijanskim cenzurom? To ništa drugo ne znači, nego da će list morati pisati u fašističkom duhu.«

Zatim spominje konfinirane i osudiene od Specijalnog tribunata, pa nastavlja:

»Izvršenje postojećih klauzula, kako se već kazalo, doći će na okružne vlasti. Izleđa da je u tom slučaju držanje talijanske lokalne štampe od naročite važnosti. Naročito mnogo govori, a osobito malo obećava jedan dugačak članak u »Corriere istriano«, u kojem direktor tog lista senator Maracchi piše: »Da postignemo njihovu pažnju, može naša vlada sve moguće obećavati, ali mi smo uvjereni, da će za zainteresirane biti samo kvar, što se Slovenci i Hrvati na našem području osiećalu već u svemu kao Talijani i fašisti.«

Maracchi šalje svoje novine sa tim člankom i priloženom posjetnicom na glavnu redakciju nekih slovenskih novina u Liubliani.

Ne znamo, zapravo, čemu bi se više čudili, da li talijanskoj cenzuri, koja je propustila taj članak, ili....«

O NOVI AMNESTIJI

Kakor znano, je ob priliki podpisa beograjskih sporazumov italijanski zunanji minister Ciano novinarjem izjavil, da so talijanske oblasti izpustile iz konfinacije vse pregnance jugoslovenske narodnosti, ki niso bili izpušteni že o priliki rojstva prestolonaslednikovega sina.

Po statističnih podatkih, ki jih je bilo mogoče zbrati, je bilo vseh slovenskih in hrvatskih pregnancev okrog 130. Nekateri izmed njih niso bili konfinirani samo iz političnih razlogov, zato politična upravna amnestija zanje nekako ni prišla v poštev.

Že kmalu po prvi omenjeni amnestiji so se pričeli posamezni konfiniranci vračati domov. Poleg drugih so se vrnili Valter Vallč, ki je bil lani obsojen na dve leti konfinacije v zvezi z znanimi božičnimi darovi, dalje Zavadlal z Vojščice, ki je bil lani obsojen na štiri leta pregnanstva in še nekateri drugi. Po drugi amnestiji so se vrnili Roman Pahor, ki je bil lani skupno z Valičem ponovno konfiniran in ki je med tem hudo obolel, dalje štirje mladeniči iz istrske pravoslavne občine Peroj, nadaljnjih pet iz Lupoglave in prav toliko iz Labinjščine in Pazinščine. Vendar se doslej še niso vrnili vsi in tako pogrešajo ljudje posebno nekatere pregnance iz Idrije in okolice ter iz Ilirske Bistrice. Ljudstvo željno pričakuje, da bi se vrnili tudi oni.

Izmed političnih kaznjencev, ki so se morali zagovarjati pred rednimi ali izrednimi sodnimi oblastmi in se sedaj nahajajo po raznih kaznilnicah, ni bil nihče amnestiran, odnosno se je nekaterim kazni le znižala za dve ali štiri leta.

Pač pa je še cela vrsta ljudi, ki so bili kaznovani po upravni oblasti in so dobili policijski opomin ali pa so bili postavljeni pod policijsko nadzorstvo. Tudi te kazni spadajo v kompetenco upravne oblasti. Kar se tiče kaznjencev, bi bilo pravno nekako še mogoče utemeljevati stališče, da jih upravna oblast brez izrecne amnestije ne more izpustiti iz zaporov, zato pa se tembolj pričakuje, da bodo vsi prizadeti oproščeni policijskih kazni, kakor sta opomin in policijsko nadzorstvo.

Po dosedanjih vesteh teh kazni še nihče ni oproščen.

Po italijanskem kazenskem zakoniku sme sodišče za zaščito države naknadno oprostiti policijskega nadzorstva tudi vse one politične kaznjence, ki jim je bilo to nadzorstvo prisojeno kot stranska kazen in ki so zaporno kazni že prestali. Tudi to se doslej še v nobenem primeru ni zgodilo (»Jutro«).

K DOGODKU V BARKOVLJAH

»Piccolo« od 21. t. m. je pisal, da so aretirali dan prej človeka, ki je oskrbnil cerkev v Barkovljah 15. t. m. Tisto noč da je nekdo udril v cerkev skozi okno. Pri tem pa se je ranil in je s krvjo zamazal vse prte po oltarjih in zidove v cerkvi. Narisal je tudi na zid veliko srce s križem. Več dni so držali v zaporu cerkovnika Pertota in dva Slovence iz Barkovelj. Končno so aretirali nekega Silvestra Ščuko, 35 let starega, po poklicu soboslikarja, ki je znan alkoholik in epileptik. Ta da je v pijanosti udril v cerkev. Baje je nekaj podobnega storil že pred dvema letoma, ko je udril v neko mlekarno v Barkovljah. Našli so ga doma, močno izčrpanega in so ga prepeljali v kazenske zapore.

rotami, sirote s Krasa in Notranjske že od leta 1922. dalje v dolino Arna, in v deželo »vina Chianti«, kjer jih zaposlujejo v kolonjskih družinah. Zapuščene in zanemarjene slovenske otroke pa pošiljajo v posebno kmetijsko kolonijo v Begliano v furlanski nižini.

Knjiga vsebuje veliko gradiva o doseadanem stanju šolstva na Primorskem in razkriva skoro na surov način razne načrte za nadaljnjo raznarodovalno delo med našim narodom. Vprašanje je sedaj, ali se bodo ti načrti tudi po beograjskem sporazumu smeli dalje izvajati ali bo morala italijanska šolska politika v Julijski Krajini spričo dane obljube glede pouka v našem jeziku ubrati nekoliko bolj umerjene metode. Da bi oni, ki jim je in ki jim mora biti skrb za bodočnost naše mladine v Julijski Krajini pri sru, problem šolstva na tem ozemlju dodobra spoznali in se temu primerno ravnali, jim kar najtopleje priporočamo Scocchijevo knjigo. Odrpala bo oči tudi najbolj nevernemu Tomažu.

**DR. MILAN STOJADINOVIĆ
BO V RIMU RAZGOVARAL O POLO-
ŽAJU NAŠE NARODNE MANJŠINE
V ITALIJI**

Ljubljana, 20. aprila 1937. — Današnji »Slovenec« prinaša to le notico datirano iz Rima: V uradnih krogih mnogo govorijo o bližajočem se obisku dr. Stojadinovića v Rimu. Glede dneva, kdaj pride v Rim, še ni bilo ničesar javljenega, pač pa se dozdeva, da bo jugoslovanski ministrski predsednik vrnil obisku grofu Ciano dne 30. aprila ter bo ostal v Rimu dva dni. Pri tej priložnosti se bodo belgrajski razgovori o dveh protokolih, ki sta bila italijansko-jugoslovanskemu sporazumu priložni, nadaljevali. Gre za dodatne protokole o Albaniji,

ter o bodočem položaju narodnih manjšin v Italiji.

V tej zvezi so se razširile govorice, da bo brez dvoma hotel počakati na uspeh, ki ga bodo rodili njegovi razgovori z jugoslovanskim predsednikom vlade ravno o albanškem vprašanju.

**LJUDSKO ŠTETJE V ITALIJI
NE SPOMINJA NI SLOVANE
NI NEMCE**

Z lanskim letom so v Italiji uvedli ljudska štetja v razdobjih po pet let. Pred se je štetje vršilo vsakih 10 let. Prvi začasni podatki o lanskem štetju so bili objavljeni kmalu po štetju samem, šele sedaj pa so pričeli objavljati podrobnejše podatke in so jih iz uradnega lista povzeli tudi že dnevniki. Tako je »Popolo di Trieste« te dni poročal, da je štela Julijska Krajina — vštete so Istra, tržaška, goriška in reška pokrajina — ob lanskem ljudskem štetju 955.257 prebivalcev. V istrski pokrajini jih je bilo 294.492, v reški 109.018, v tržaški 351.595, v goriški 200.152. Pokrajinska glavna mesta so štela: Trst 248.379, Reka 53.896, Gorica 46.640, Pula pa 46.259 prebivalcev.

Iz uradnih statističnih podatkov tudi tokrat ne izhaja koliko je v Julijski krajini Slovencev in Hrvatov. Spričo tega bo tudi v bodoče mogoče le aproksimativno izračunati njih število, ki se je zaradi naraščajočih prirastka ne glede na znatno izseljevanje nedvomno spet povečalo. O tem pričajo že mesečni uradni podatki, ki nenehoma kažejo na velik naravni prirastek prebivalstva na deželi, kjer je kompaktno naseljeni slovenski element v pretežni večini.

**Vrnil se je iz Jugoslavije
in postavljen pred sodišče**

Trst, aprila 1937. — Neki Jožef Velikonja, ki je ob izbruhu abesinske vojne, pribežal v Jugoslavijo, se je po končani zopet vrnil domov v svoj rojstni kraj Kucelej pri Kojskem. Toda kmalu po povratku, so ga aretirali in peljali v Rim, kjer ga bodo postavili pred sodišče. Smatrajo ga bržkone za dezertarja.

**NARODNE MANJŠINE U DE-
MOKRATSKIM DRŽAVAMA**

Prag (Jevkor). Novi krivični zakonik Čehoslovačke Republike sadržava v pogledu vredjenja i huškanya protiv narodnosti ove odredbe:

»Tko javno raspiruje mržnju protiv pojedinih grupa stanovništva radi njihove narodnosti, jezika, rase, vere,

bezvjerstva ili radi pripadništva demokratsko-republikanskom pravnom poretku Čehoslovačke Republike, kažnjava se stroгим zatvorom od jednog mjeseca do godinu dana. Tko preko štampe ili u pismima namijenjenim javnom rasturanju, na zborovima ili pred slučajnim skupom ljudi,

vrijedja i omalovažava neki narod, narodnosnu manjnu ili njen jezik, na na taj način izaziva javni gnjev i dovodi u pitanje opći mir u Republici i internacionalne odnose Republike, kaznit će se zatvorom od 8 dana do 6 mjeseci.

**Jedan Slovenac zarobljen
na Guadalajari kao Francov
»dobrovoljac«**

Poslednji broj »Guistizia e Libertà« donosi imena, prezimena, starost i mjesto rođenja 277 Talijana zarobljenih na Guadalajari prigodom poraza fašističkih dobrovoljaca. Između svih tih zarobljenika jedino jedan je iz Julijske Krajine, dok su ostali većinom iz Južne Italije i sa Sicilije. Taj jedini »dobrovoljac« iz Julijske Krajine je iz Idrice, star 35 godina, a zove se Jenko Franc.

Bog zna kako li je i taj dospio na Guadalajari u i zarobljeničtvo?

**Hrvatski in slovenski pouk,
periodne publikacije, amnestija**

Trst, aprila 1937. — O kaki amnestiji velikega števila naših političnih obsojencev, o uvedbi kakega slovenskega ali hrvaškega pouka, o pripravah za kake periodne publikacije, ni nikjer niti govora. Pač pa je še v veljavi prepoved ljubljanskega »Jutra«, ki ga je ljudstvo najrajši čitalo.

V LETOŠNJEM APRILU POTEČE

10 let, kar je bil zakon o poitalienčevanju slovenskih prilimkov, ki je veljal prvotno le za nemško Poadižje (od 1. 10. 1926), razširljen tudi na Julijsko Krajino. (7. 4. 1927.)

MORAJU LI JUGOSLOVENSKI DRŽAVLJANI UPLATITI 50% ZAJAM U ITALIJI?

Našim čitateljima je poznato da je kr. zakonskim dekretom (ili kako glasi italijanski službeni naziv »decreto-legge«) od 5. X. 1936-XIV br. 1743, objavljenim u »Gazzetta Ufficiale« br. 231 od 5. oktobra 1936 i dopunjenim propisima, sadržanim u kr. dekretu od 10. novembra 1936 — XV br. 1933, objavljenom u »Gazzetta Ufficiale« od 14. novembra — XV, italijanska vlada emitirala prinudan petpostotni zajam i nametnula istodobno i vanredan porez na teret nepokretnog vlasništva u svrhu da se namaknu sredstva za iskorišćenje pobijede u Istočnoj Africi i za zajamčenje nacionalne sigurnosti.

U smislu čl. 2 t. 2 pomenutog dekreta sva su fizička kao a juridička lica, a ma koje naravi već bila, u koliko posjeduju zemljišta i gradjevine u kraljevini Italiji, dužna da potpišu talijanski državni zajam u visini od 5% od vrijednosti nekretnina, koje njima pripadaju. Dužna su da plate taj zajam ona lica, koja proizlaze iz spiska poreskih ureda kao vlasnici tih nekretnina. Ako katastralne partije nisu upisane na ime realnih vlasnika, onda su ti posljednji dužni da plate taj zajam. Moraju ga platiti i oni vlasnici nekretnina (zemljišta i gradjevine) koji su inače po bilo kojim propisima privremeno oslobođeni od realnih poreza (na pr. kod novih gradjevine).

Iznos što ga svaki vlasnik nekretnina mora preuzeti i platiti iz naslova tog zajma, iznosi 5% od vrijednosti nekretnine.

Odmjerivanje vrijednosti se vrši na temelju procjene i prihoda, koji proizlaze iz popisa (ruoli) zemljišnih poreza za godinu 1937, i to kod zemljišta na temelju katastralne procjene, koja služi zemljišnom porezu, pomnožene sa 3,66 i kapitalizirane po prihodu od 5%, i gradjevine na temelju katastralne procjene, kapitalizirane sa 5 postotaka.

Od vrijednosti, ustanovljene na taj način, potpisnici imaju pravo da zatraže odbiće hipotekarnih zajmova po stanju na dan 1. I. 1937. Ali zato je trebalo podnijeti u toku od dva mjeseca iza objave ovog dekreta molbu, jer se inače hipotekarni dug ne odbija. Medjutim je taj rok već prošao i nove se molbe sada ne bi uzele u pretres.

Oslobođeni su potpisana tog zajma vlasnici onih nekretnina, koje vrijede manje od 10.000 lira.

U svrhu ukamčenja i amortizacije ovog zajma uvadja isti »decreto-legge« i vanredan porez na nekretnine (čl. 10 pomenutog dekreta), koji iznosi 3,5 0/00 od vrijednosti dotičnih nekretnina, ustanovljenih na isti način kao za odmičivanje visine zajma, što ga svaki vlasnik mora da plati. Ko je dužan da plati zajam, taj će se također opteretiti s tim vanrednim porezom.

I zajam i porez utjerivaju se sa procedurom, koja je propisana za utjerivanje drugih poreza.

Iznos što ga vlasnik nekretnine mora da plati, može biti isplaćen u tri obroka, i to 35% u trenutku potpisivanja tog zajma, 35% do 31. marta 1937. i 30% do 30. juna 1937.

U slučaju zakašnjenja u oplaćivanju tih obroka iza zapalih rokova plaća dužnik za tezne kamate u iznosu od 6%.

Sve ove operacije u vezi s tim zajmom su već dovršene i provedene.

Nas interesira ovdje poglavito pitanje jugoslovenskih državljana, koji su već prije bili jugoslovenski državljani ili postali državljani putem opcije. Poznato je da i u

Trstu i na Rijeci i u Liburniji mnogi jugoslovenski državljani imaju nepokretno dobro.

U pomenutom »decreto-legge« nema nikakvih izuzetaka od plaćanja tog zajma i poreza, bar ne u pogledu tuđih državljana. Ali dne 21. VIII. 1924 sklopljena je bila u Beogradu konzularna konvencija između Italije i Jugoslavije, koja je ratifikovana dne 14. XI. 1928 zakonom od 6. XII. 1926 Sl. N. br. 266 od 14. XI. 1928.

U smislu čl. 6 te konvencije državljani svake od dviju visokih strana ugovornica »oslobođeni su prinudnih zajmova i drugih nameta, koji bi bili nametnuti zbog ratnih potreba ili uslijed drugih izuzetnih prilika.«

Nema dvojbe, da uzroci prinudnog zajma kao navedeni u samoj vladinoj izjavi, gdje je rečeno »da je nastala hitna potreba da se iskoristi pobijeda u Istočnoj Africi i da se dobave sredstva za zajamčenje nacionalne sigurnosti«, predstavljaju izuzetne prilike, jer troškovi za rat u Africi kao i hitne investicije za hitno iskorišćenje pobijede ne pripadaju redovnoj državnoj upravi. Radi toga jugoslovenski državljani po mišljenju našem i uglednih pravnika moraju biti oslobođeni od plaćanja ovog zajma.

Talijanske vlasti međutim tvrde, da su i jugoslovenski državljani, ukoliko su vlasnici nekretnina u Italiji, dužni da upišu taj prinudni zajam te ovo svoje gledište motiviraju ustanovom stava 2 čl. 6 pomenute konvencije.

Tamo je naime rečeno: »Od toga (t. j. od oslobođenja) izuzimaju se nameti koji su skopčani sa državinom ili zakupom nepokretnih dobara, a isto tako i vojne dače i rekvizicije, koje imaju snositi domoćoci u svojstvu pospventnika ili zakupaca nepokretnih imanja.«

Medjutim ovaj naš tekst nije tačno preveden. U francuskom mjerodavnom tekstu rečeno je ovako: »Seront toutefois exceptés les charges qui sont connexées à la possession ou à la location d'un bienfonds, aussi bien que les prestations etc etc.«

Riječ charges prevadja se sa »nameti«, a imala bi glagoliti »tereti«; a riječ »bienfonds« imala bi u prevodu da glasi »zemljišta« a ne »nepokretna dobra«.

Što se tiče tereta, koji su skopčani sa posjedom, a koji su predviđeni kao iznimka od pravila sadržanog u stavu čl. 6 konvencije, to iz slova i duha ove odredbe, a naročito iz činjenica da konvencija u istoj rečenici jasno razlikuje »posjede« i »vlasništvo«, a riječ podavanja rabi samo u vezi sa »vlasništvom«, proizlazi, da se pod tim teretima podrazumijevaju tereti, koji se mogu nametnuti posjedu i zakupu zemljišta kao faktičnoj vlasti nad zemljištem, dakle tereti, koji su na uštrb te faktične vlasti i kojima se držanje zemljišta ograničuje ili oduzima, a nipošto podavanja u novcu (prestations), koja daje prema konvenciji samo vlasnik.

Zakonskom pak uredbom o upisivanju prisilnog zajma opterećen je vlasnik nekretnina, jer on imade da upiše zajam i da plaća novi vanredni porez od 3,5 pro mille od vrijednosti nepokretnosti.

Da imade vlasnik snašati ove terete proizlazi već iz samog naslova zakonske uredbe o prisilnom zajmu, koja glasi: »Emissione di un prestito redimibile 5% ed applicazione di una imposta straordinaria sulla proprietà immobiliare per il servizio del prestito medesimo«. Osim toga proizlazi to također iz čl. 4 ove zakonske ured-

bc, kojom se određuje, da imadu zajam potpisati tvrtke, pravne osobe ili lica, koja se nalaze u popisu poreza na zemljišta i na zgrade, oglašenom za godinu 1937/XV.

Iz gornjeg slijedi, da jugoslovenski državljani vlasnici nekretnina u Italiji ne bi bili dužni da potpišu prisilni zajam, određen dekretom sa zakonskom snagom od 5. X. 1936/XIV.

Jugoslovenski državljani morat će ipak, obzirom na zakonske sankcije, udovoljiti odredbama talijanskih vlasti. Ali Jugoslavija će morati poduzeti sve one korake, koji su potrebni, da se zaprieči oštećenje njezinih državljana.

**USPEH VOJNEGA POSOJILA
V NAŠIH KRAJIH**

Trst, 20 aprila 1937. — (Agis). — Zadnje vojno posojilo je imelo namen predvsem priskrbiti državi takoj in čimveč nujno potrebnih denarnih sredstev. Zato so nudili onim, ki bi plačali takoj celo vsoto posojila tudi precejšnje ugodnosti, ki so obstojale predvsem v znižanju posojila na 90% in v drugih plačilnih olajševah. Toda kakor izgleda, ta namen ni bil v polni meri dosežen. Po poročilih s Krasa, je tam komaj majhen odstotek ljudi plačal celo vsoto posojila naenkrat, dočim so se drugi odločili za plačevanje v obrokih. Jasnó, da je to zvezano predvsem s težkim gospodarskim stanjem večine, ter je zato razumljivo, da je število onih, ki nameravajo plačevati v obrokih tako veliko ter sega čisto preko 90%. Takoj so plačali le posamezniki, ki jim gospodarski položaj to omogoča.

**Jugoslavenski akademiki
na fašističkoj izložbi**

U Napulju je priredjena neka studentska izložba koju je organizirao Guf (Gruppo universitari fascisti). Iz Jugoslavije je otišla jedna grupa akademikara — iz Zagreba i Ljubljane. Iz Zagreba je učestvovalo na izložbi »Starešinstvo prva studentske radne škole«, a iz Ljubljane uredništvo studentskog nacionalističkog lista »Naša misel«. Materijal iz Jugoslavije na toj izložbi je bio sljedeći:

1. »Naša misel«, godište I, uvezano;
2. Nekoliko primjeraka ovogodišnjih i prošlogodišnjih brojeva;
3. »Narodna omladina«, godište II, kompletno;
4. »Narodna omladina« nekotiko primjeraka godišta I i III;
5. »Prva studentska radna četa, izveštaj 1934«;

6. »Za slavu i za čast«, spomenknjiga nacionalne omladine Kralju Ujedinitelju;
7. »Kongres jugoslovenske nacionalne akademске omladine, Ljubljana 1935«, spomenica;
8. »Onima, koji dolaze«, uvezano;
9. »Petnaest let J. N. A. D. »Jadrana«, Ljubljana, 1937«;
10. dvadeset uveličanih snimaka sa rada Prve studentske radne čete u Podravini, Fruškoj Gori i Hercegovini.

U posljednjem broju »Naše misli« čitamo opis to izložbe, a između ostaloga i ovo: »Ali, mi tu izložbu i ne pominjemo zbog njene umetničke vrednosti: nego je zanimljiv objekt to omladinske umetnosti. Taj objekt je Etopija. Nebrojena su slike kojima se slavi i veliča abisinski rat: tu imamo vojnika u kolonijalnoj odori kako se opršta od matere ili verenice; tu, ženu u crnini sa pišmom u ruci i vojničkim šlemom na glavu; tu, kolonijalne trupe u maršu; onda, bezbrojne alegorične kompozicije koje prikazuju civilizatorsku misiju Italije u Africi — itakodaje. Isto je tako i u arhitektonskom odeljku: pored projekata za autostradu Roma—Firence, sve ostalo su projekti ili za katedralu u Adis Abebi ili za koji manastir sa crkvom u kom drugom gradu Etopije. Mogli bismo to komentarisati sa raznih strana ali radije prepuštamo čitaocu da sam izabere stranu koja mu se čini najzgodnijom.«

I mi moramo propustiti tu vijest bez komentara. Jedino možemo požaliti što jugoslovenski akademikari nisu svratili k nama prije nego su otišli u Napulj. Bili bi im dali par zanimljivih knjiga i listova — par »kulturnih« spomenika koji bi sigurno zanimali i njih i njihove fašističke drugove iz Gufa. A time bi, sigurno, jugoslovenski dio izložbe bio najzanimljiviji — čak i od onog dijela gdje se prikazuje Abesiniju.

Sabato fascista — sabato teatrale

Trst, aprila 1937. (Agis) Sabato popodne je že pred leti fašizom določil za svoj praznik. Zlasti ponekod je bilo najstrože zabranjeno opravljati različna ročna dela ob sobotah popoldne, predvsem pa so morale to zapoved upoštevati pisarne. Četudi so delo, ki je bilo nujno opraviti v nedeljo, toda »sabato fascista« se je moral praznovati. Sedaj so soboto popoldne prekrstili v »sabato teatrale« in je torej ta popoldne namenjen gledališču, kinu in drugim zabavam.

Fašistični cinizem

»Diplomatiska Korrespondenz«, uradno glasilo Hitlerjevega zunanjega urada, je 16 dni izjavila, da edine države, ki so res neutralna napram civilni vojni v Španiji, Nemčija, Italija in Portugalska...

V NAŠIH KRAJIH PO PODPISU POGODBE

Vtisi iz Julijske Krajine v atmosferi prijateljstva

Ljubljana, aprila 1937. — (Agis). V začetku meseca se je vrnil iz Julijske Krajine naš rojak in nam pripovedoval o svojih vtisih, ki jih je prinesel iz domačega kraja in krajev, koder je potoval ter o razpoloženju, ki je zavladalo med našim ljudstvom po podpisu pogodbe.

Tržaški Italijani vedo marsikaj povedati. »Patto di fame« jim je dal priliko za marsikakšen dovpit in komentar. Marsikakšnemu tržaškemu Italijanu se je porodila ob sklepu pogodbe želja, da bi pogledal čez mejo v Jugoslavijo za zaslužkom, dasiravno je velik nepriljatelj naše države in našega življa, ter ne zna našega jezika. Nekateri poskušajo posojilo ali pa kredit za otvoritev kakšne obrti v najbližjemu mestu Jugoslavije — Ljubljani. Da se nekateri resno bavijo s takimi načrti nam potrjuje dejstvo, da so gotovo ljudje prišli z zadnjimi izletnimi avtobusi v Ljubljano ne na obisk ali oddih, ampak zato, da si ogledajo mesto in informirajo o razmerah ter možnosti koliko bi bili izvedljivi načrti za otvoritev raznih »buffetov«, »barov« in tako dalje po vzorcu takih lokalov v Italiji. Slišijo se tudi razne napovedi za bodočnost predvsem pa so se ob priliki sporazuma spomnili velikega Italijana Mazzinija in Don Bosca ter njihovih prorokovanj.

V splošnem vladajo take razmere kot so bile pred sporazumom. Morda je napetost italijanskih oblasti v naših krajih prve dneve po Cianovem bivanju v Jugoslaviji malo popustila, ker niso imele še nikakih navodil in ni nihče vedel kako in kaj. Potem pa teče življenje snet isto pot kot prej. Marsikak naš človek je ozorčen zaklel, ko je slišal o dolgih poročilih v italijanskih listih, a dejani ni videl nikjer.

V Kanalu ob Soči je omejeni naš rojak prisostvoval na velikonočno nedeljo maši. Nemalo se je začudil, ko je dekan na prižnici poleg evanđelja in običajnih cerkvenih poročil na slovenskem jeziku isto čital dobesedno prevedeno v italijanščino.

Posebno pozornost so mu vzbudili tolminski kmetje, ki kljub vsemu niso izgubili upanja. Prepričani so, da se bodo vrnili še stari časi in razmere kot so vladale nekoč.

V svoji volji so še vedno krepki in so živo nasprotje tržaške gospode. Tolmin sam se je v toliko izpremenil, da je dobil na zunanaj novo lice. K tej izpremembi je pripomogla zlasti naselbina italijanskih vojakov v bližnjih poljubinskih vojašnicah.

Goriške oblasti niso v ničemer popustile in se še vedno ravnaajo po svojih dosedanjih in nam dobro znanih metodah. Ravno tako je na Tržaškem in v reški pokrajini, kjer vlada posebna beda. Tihotapstvo iz »zone franche« je pustilo za seboj močne sledove in posledice. Vsepolno ovadb, ki je bilo tekot let izročeni sodnijam in ki so čakale na razsodbo in njeno izvršitev daje vsem sodnijskim organom vsepolno dela. Sluga v Il. Bistrici mora stalno imeti pomočnika za raznašanje obsodb na razne denarne kazni, ki jih zahtevajo od našega človeka za sicer neznatne prestopke.

Ponekad so se porodile misli za ustanovitev pevskih in podobnih društev, ki so tudi posledica disanja italijanskih časopisov ob sklenanju pogodbe. Najbolj povdarka vredno pa je dejstvo, da se je po sklepu pogodbe med Jugoslavijo in italijansko državo zbudila v renegatih zavest, da ne spadajo med priseljence.

JURINA I FRANINA

Franina: Ala, ki zna od nas lipcu štoricu?

Jurina: Bi ga Bog, ki će ti znati ča si ti jopet čuja. Prvo povi ti, pak ču ja. I ja znan ništo.

Franina: Ma moja je fina, aš je jopet z Medulina.

Jurina: Po svit nemili, ti pisme zkantevaš kako Kačić — ma znaš da bimo već imali diškoraš ubrnuti i na drugu bandu, a ne vajk na Medulin. Skin zadnje dane opreš usta zajno zletli vanka Medulin. Znaš da san ja počea misliti da mora biti neki uzrok da tebi jezik vajk bliži na Medulin. Tvoja Luca z Medulina ni, a ča to more biti, ne znan.

Franina: Pušmo to ča, Medulin je moja stara ljubav, ma to ču ti jedan drugi put povidati. Nego uvo ti je bilo od vrime gvere.

Jurina: Da ni to ontar, kad su Medulinci bili po svitu?

Franina: Ne, nego prija još. Ali moguće da je to bilo u to vrime, samo se je dogodilo u Medulinu a ne po svitu. Nego znaš ča su to mine?

Jurina: Bin reka. Ni Kučaja iz Kavrana ki je zbrca u more veliku gromaču delemita ne zna bolje. To ti je i delemit, i delemit z patentom, ča pliva u moru kako bačva, a kad brod dojde na tu bačvu ona eksplodira i potopi brod. To uni Frankovi galijati meću u more tamo u Biskaii, da bi se potopili brodi ča nose lačnin španjolcon krumpir.

Franina: Vidi se da si služija u kavalariji ud mora. A znaš ti ča je to bižo.

Jurina: To su ti bili lengerindenderi poli marine, uni podoficiri ki bi se upisali da će služiti priko vrimena, pak bi pokle dobijali bolju plaću i štele, aliti zvide.

Franina: Or rajt, sad znamo sve. I štorica ti je uva. U austrijskoj marini za vrime gvere je brod minonosac ima ime »Kameleon«, aliti čili indiric je bija »Zajne maješetet šif Kameleon«. I ti sakrabajski »Kameleon« je ima štacijon u medulinsken portu. I na »Kameleonu« je bilo bliži kako prosa. Kad je »Kameleon« doša u Medulin, lipo su ga gledale medulinske divojke i uvako su špikulirale: naši mladići su aršinaloti, i to je više nego težaki ki zemlju delaju. Ma bliži su bolji od aršinaloti. Aršinalot je stvar provižorija, a bižo ki ima tri štele je »mat« i vreda će postati »majster«, nositi će dugu sablju i višit kako oficiri. I svaka od njih je stila imati za mladega noštro-oma od marine.

Jurina: Fanjske mlade su bile te medulinke. A ča je bilo dalje?

Franina: Fino je bilo, kad su pokle podne u nedilju mornari dobili izlaz, puno divojak je došlo na rivu, da hi dočekaju. Svaka od njih je valje našla po jenega bliža i mu se ubisila za ruku.

Jurina: Pak?

Franina: Pak su lipo šečale š njima s pod ruke po Vižuli i Vrčevanu i hodile su š njima brati vijolice, a mladiće medulinske nisu stile ni gledati.

Jurina: A ča su na to mladići?

Franina: Oni od jada nisu znali ča bi učinili, nego su svojih divojkan zvali dill pismu, da bi stile nositi kapeline i još nike druge stvari. Mladići su tih divojkan kantali:

Svi su momci Kameleona broda

Svi su dušo, slavenskog naroda.

Svi su puni žene i dičice

Sad varaju naše divojčice.

Jurina: Ko je to sve, je lipo, ma je malo frndoljasto. A znaš ti ča je to »Timeš«?

Franina: Ne.

Jurina: Ni ja nis zna dokle mi ni povida moj sin Tone, ča je bija u Merikah. To su ti foje i to ingleske, velike kako lancun, bliš moga š njima lipo pokruti kažun.

Franina: Foje kako foje. A ča je bilo u njiman?

Jurina: To je uno, zman. Niki od tih foji, sigurno Inglež je sluša ča smo ni diškurili, i da se pokaže da je on pametan je tiska to u tih ingleskih fojan. Lipo šćeto i bistro, u ten »Timeš« od zadnjega petka, 23. avrila, na 15. strani, to će reći na unoj strani, di su artikuli od velike importance, štiti, kako je u šijani pukla una os, kad se je makina zmakla u bošku.

Franina: Ma ča jušto tako?

Jurina: Sin mi govori, da jušto tako, i da ti »Timeš« misli, da una os Rim-Berlin je bila od porednega driva i da na toj osi ne moru nikad biti sigurni

Očajna borba u Španiji

U Španiji su se događaji počeli ponovno razvijati jačim tempom. Iza poraza Francovih trupa na Guadalajari, prodora narodne vojske u provinciji Cordobi i uspješne vladine ofenzive kod Tereula, činilo se da će madridska vlada brzo svladati pobunjenike.

Tada je stupila na snagu blokada španjolskih obala sa strane Odbora za neuplitanje. Talijanski i njemački ratni brodovi nadziru sredozemsku obalu koja je u rukama vlade. Kako će izgledati taj nadzor može se znati unaprijed kada se znade da Italija i Njemačka vođe u Španiji pravi najavljeni rat protiv madridske vlade. Vojnici, ratni materijal, avioni, sve to dolazi iz tih dviju fašističkih zemalja. Čak su i ratni brodovi i jedne i druge države sudjelovali u bombardiranju španjolskih primorskih gradova. A zauzeće Malage je, po priznanju talijanske štampe, djelo talijanskih »dobrovoljaca«.

Sada se vodi velika ofenziva protiv Baska, najkataličkijega dijela Španije. Pretsjednik vlade u Bilbau bio je uputio papi molbu u kojoj mu je bio izrazio sinovsku vjernost Baska i molio ga za zaštitu.

Posljednji neuspjesi nacionalista i intervencionista na Guadalajari i pred Madridom, kao i ozbiljne pobune među njemačkim dobrovoljcima u Vitoriji, na sjevernom ratištu i u gradu Granadi na južnom ratištu, prisilile su vođstvo njemačkog i talijanskog generalnog štaba da pospješuju dobro pripremanu ofenzivu prema gradu Bilbau.

Prethodno su slana oveta pojačanja pilota i bombardera u San Sebastian i Cadiz i to između 10 i 15 aprila. Pripreme su bile gotove, dišu se bune, koje su u krvi ugušene, a potom dolazi velika ofenziva.

Strahovita navala intervencionista i nacionalista na sve vladine položaje u pokrajini Guispucoe u posljednja tri dana urodila je ozbiljnim porazom narodne vojske na cijelom sjevernom ratištu. Gradovi Durango, Eibar i Guericca srušeni su sa zemljom. Mase njemačkih i talijanskih aviona srušile su te gradove do temelja. Naročito je s gnušanjem primljena vijest o rušenju starodrevne baskijske prijestolnice Guericca koja nije bila ni utvrđena. Citirat ćemo pisanje par engleskih listova od desnice do lijevice.

Konservativni »T e m p s« piše:

ZASADITEV GOZDOV IMPERIJA PRI NAS IN PO VSEJ ITALIJI

Obred združen s fašističnim svečanostmi.

Trst, aprila 1937. — (Agis). — Preteklo nedjeljo so v važnejših krajih po Goriškem in Tržaškem z velikimi svečanostmi sadili borove gozdove, ki bodo nosili ime »Gozdovi imperija«. Svečanosti so se vršile zlasti na Sv. Gori, kjer so zasadili okoli 15 ha zemlje z borovci. Poleg raznih fašističnih oblastnikov, se je ceremonije udeležila predvsem fašistična mladina iz bližnjih krajev, ki jo je obiskal mimogrede tudi federalni fašistični tajnik Luraschi. Zasadili so okoli 60.000 drevesc. Ob prisotnosti višje duhovščine se je vršila dopoldne tudi blagoslitev in maša na prostem. Skoro ravnotake svečanosti so se vršile v Sv. Križu pri Trstu, kjer so zasadili tudi precej borovcev. Zlasti velika svečanost pa se je vršila v Bazovici, kjer so zasadili 20.000 drevesc na 6 ha zemlje. Svečanosti so se dalje vršile po vsej Italiji, kjer so, po poročilih, zasadili okoli 10 milijonov drevesc na 2.500 ha zemlje. Namen teh ceremonij je proslaviti spomin na prvo obletnico ustanovitve imperija, ki se bo po vsej Italiji svečano in oficijelno praznovala drugi mesec.

Električna razsvetljava v naših vaseh

Reka, aprila 1937. — (Agis). — Nekateri naše vase bodo dobile letošnjo pomlad električno razsvetljava. Med drugimi tudi premaska občina, kjer bodo imeli električno razsvetljava že za velikonočne praznike. Napeljana je soška elektrika, kar so pripravljali že pred vojnim pohodom v Abesinijo, pa bo šele sedaj prišlo do končnih del. Pohiteli so zlasti zato, da bo novo občinsko poslojpe imelo takoj po dovršitvi tudi elektr. razsvetljava. Instalacija sama bo občino precej stala, baje bo morala vsako leto plačevati nad 8.000 lir, neglede na plačila posameznikov. Občinsko poslojpe, tako zvana »casa del comune« bo imela poleg električne napeljave tudi centralno kurjavo in bo povsem moderno urejena.

Vse pa seveda za kmečke žulje!

DELA ZA SOŠKO ELEKTRIFIKACIJO SO ZAVZELA ŽE VELIK OBSEG.

Protest domačinov.

Gorica, aprila 1937. (Agis) — Dela za soško elektrifikacijo so zavzela že velik obseg. Zadnje čase so zaposleni zlasti s poizkusnim vrtnjem in kopanjem zaradi proučevanja terena, na katerem bodo stali objekti.

Projektiran jez, ki bo segal v širino

ni Avstrija ni štati od Balkana.

Franina: A ča još piše?

Jurina: Piše da ti Nimecon gre dosta slabo, kad je drugen svitu počelo hoditi malo bolje i da je nika druga os, nika os ka se zove London-Pariz čuda jača ud une prve i da bi niki štati ud Balkana stili jopet da se raskreaju od

»Tko god je zamislio takav napadaj pred sobom je imao samo jedan cilj: ubijanje i razaranje s najvećim učinkom. Nema sumnje da to pretstavlja pokušaj teroriziranja baskijske vlade, da se ova, iz straha šta će se dogoditi gradu Bilbau, na vrijeme preda. Medjutim vjerovatno da će se postići skorim obratom pravi rezultat i narod će se još više složiti u obranu svojih prava

Liberalni »News Chronicle« velikim ogorčenjem kritizira bombardiranje grada Guericca kao djelo ludjaka, koje namušuje i počinjene strahote od talijanskih avijatičara u abesinskim gradovima. Nema nikakovih razloga pod nebom, s kojim bi se mogao opravdati progon civilnog pučanstva do u polja i šume te ga postrjeljati strojnim puškama kao životinje. Isto tako se ne može reći, da se je iz strateških razloga bacalo bombe na bolnice, gdje su bolesnici bili zahvaćeni živim plamenom od upaljivih bomba. Takova djela u nijednu ruku se ne mogu pripisati vojničkoj srsi, a još manje nekom misionom cilju za zaštitu »kršćanstva ili patriotizmas«.

Radnički »Daily Herald«: Počinjeni zločin u Guericci bit će osuđen od cijelog civiliziranog čovječanstva kao djelo ludjaka i kvočednih fanatičara, koje mogu stvoriti samo fašističke diktature.

Nakon posljednjeg nedjela koje se ne da klasificirati, a još manje uporediti ma bilo s čime iz prošlosti čovječanstva, vjerovatno neće više ostati nitko tko neće posumnjati u džentlemenstvo generala Franca i njegovih podupirača. Ovdje prestaje svako opravdanje, svako mesijanstvo ili zaštita kršćanstva, kada se ubija neobranjeni seljački narod bez ijednog drugog cilja doli uništavanja do posljednjeg čovjeka.

Fašizam se još jednom prikazao u svom pravom svjetlu, da ne bira sredstva za prevlast.

Medjutim Baski izjavljuju da će se boriti do posljednjeg čovjeka, a i madridska vlada priznaje da je položaj slab ali vjeruje u konačnu pobjedu. Iz Katalonije i Madrida odletjela su jaka pojačanja u avionima. Do koji dan će pasti konačna odluka na sjevernoj fronti. To će imati, izgleda, presudni uticaj na konačni ishod građanskog rata u Španiji.

NAŠE VINO ZOPET UPOŠTEVANO.

Trst, aprila 1937. — (Agis). — Znana je velika gonja, ki so jo pred leti vodili uradno proti našim vinom, ki so jih skušali popolnoma spraviti s trga, zlasti zato, ker so imela po njihovem mnenju v sebi premalo alkohola. S tem so hoteli predvsem, da bi se prodajala južnoitalijanska vina, ki so v primeri z našimi mnogo močnejša. Z oblastnimi uredbami so celo določili, pod katero razmerje ne sme stopenja alkohola, če se ga hoče prodajati. Sedaj pa se že opaža, zlasti med potrošniki veliko povpravešanje po naših vinih, zlasti kraških in vipavskih, ki so postala zopet čislana in upoštevana kakor nekda. Naša vina so sedaj tudi popolnoma izpodrinila italijanska in dobila zopet svojo ceno.

UHAPŠEN JOŠ U JUNU I NESTAO BEZ TRAGA

Vodice, aprila 1937. — Bili smo javili kako je u mjesecu junu prošle godine bio uhapšen Jurišević Grgo iz našega sela. On je tada radio u šumi u Kožljaku blizu granice. Kako je tada zatvoren, do sada se ne zna ništa o njemu. Njegovi su ga tražili po svim zatvorima i kod policije, ali niko neće da kaže gdje je.

Bojimo se da je i on nestao bez traga, kao i mnogi drugi u ovim pograničnim

do 18 m, u višino pa do 50 m mora biti po poprejšnji kalkulaciji dogotovljen leta 1939, torej v teku dveh let. Ko bodo dela zavzela popoln obseg bo zaposlenih cca 1600 delavcev. Že danes jih je pri delu veliko število, toda plačani so zelo slabo. Oni, ki se zaposleni pri kompanju in vrtnanju pod zemljo imajo 2.—liri dnevno in hrano, ostali pa niti toliko ne zaslužijo.

Že takoj ob pripravah so naši ljudje vložili protest na sindikat, da se prvenstveno zaposli domaće delavstvo in šele nato priseljeno Kolklo pa jim je to uspelo, ni znano. Plačani so pa tako zelo slabo, da se jim skoro ne bo splačalo poprijeti za to delo, zlasti ne navadnim delavcem, ki niso izučeni u zidarskem ali kakem drugem obrtu, ki pride tu v poštev.

MILIJON LIR ZA TRNOVSKI VODOVOD.

Il. Bistrica, aprila 1937. (Agis) — Dela za napeljavo vodovoda iz Bistrice v Trnovo so bila razpisana potem dražbe. Proračunana cena za celokupno delo in dokončno napeljavo je znašala 1 milijon 60 tisoč lir. Delo je bilo podeljeno neki italijanski tvrdki Asti Celeste iz Padove, ki je ponudila 16.21% popusta na proračunano vsoto. Pravijo, da je bila ta tvrdka najnižji ponudnik.

une prve ferate i da se ukraju u drugu, ka ima bolju os.

Franina: Ma si vidiša, to su ti stvari ud importance, drugače nego moja štorica. Ča će reći znati ingleski, kako tvoj Tone!

Jurina: Tako ti je, brat moj mili. Čovik ti valja koliko jeziki zna.

BORBA IZMEDJU ENGLEZA I TALIJANA NA MALTI

Još prije početka abesinskog rata talijanska štampa je nekoliko puta žestoko kritizirala britansku upravu na Malti. Spor radi Malte bio je prvi znak promijenjenih odnosa između Velike Britanije i Italije. Fašizam je poveo sistematsku kampanju za talijanizaciju Malte, koja je bila otvoreno iredentistička. Britanski državnici odgovorili su najprije suspendiranjem, a kasnije ukidanjem poslije rata danog ustava te uspostavom Malte u položaju krunske kolonije. Dostora je slijedila naredba guvernera Malte, kojom je talijanski jezik isključen iz uporabe u školama i državnim uređima, pa čak u narodu, gdje je po davnoj tradiciji uživao prvenstvo. Engleski i malteški postali su dva službena jezika. Danas, kad su britansko-talijanski odnosi tako napeti i kad Italija utvrđuje Pantelleriu, što je upereno u prvom redu protiv Malte kao britanske tvrdjave, malteško je pitanje još jednom na dnevnom redu, te mu »Times« posvećuje opširan prikaz. Malta sa 316 četvornih kilometara i 250.000 stanovnika, ovisila je i ovisi ekonomski od pomoći iz vana. Britanci, utvrdivši Maltu kao svoju glavnu pomorsku bazu u Sredozemnom moru, dali su mogućnost Maltežanima, da podignu svoj standard života i da, kao britanski državljani, nadju zaposlenje diljem britanskog imperija.

Britanska mornarica u luci la Valletta glavni je kupac robe malteških trgovaca, te samo zbog britanske flote godišnji uvoz u Maltu dostiže svotu od 4 milijuna funti šterlinga. Izvoz je naprotiv slab, tek 200.000 funti godišnje. Porezni šaraf veoma blag. Britanske vlasti su nesumnjivo namjerno nastojale, da ekonomskim probojcima steknu simpatije Maltežana. Što im je i uspjealo.

Malta nije veoma uznemirena zbog namjere Mussolinija, da utvrdi susjedni otok Pantelleriu, a već je odavna zaboravila na d'Annunzijeve riječi, kojima je ciljao na Veliku Britaniju, da nije više otok, nego jedna infekcija, koju treba izliječiti. Jedino nemirno more ruši mir otoka. Još početkom 1839 konstatirano je, da talijanski jezik ne govori više od jedne desetine pučanstva, a niti jedna desetina glatko i ispravno. Malteški jezik potječe od feničko-arapskog. Danas su Maltežani i Britanci mnogo bliži jedni drugima, nego su bili prije. Dok nijesu donesene nedavne odredbe, u državnim srednjim školama bio je talijanski nastavni jezik, a isto tako i u sudovima. Imenovano je povjerenstvo sa zadaćom, da prevede sa talijanskog na engleski i malteški jezik zakone Malte. Na sveučilištu gdje je također nastavni jezik bio talijanski, uvedeni su engleski i malteški. Jedino će crkva i dalje zadržati talijanski kao službeni jezik.

Talijanska kolonija na Malti, općenito uzevši, radišna je, mirna i uzorna. No u posljednjih deset godina pojačana je talijanska propaganda pod lozincem »mare nostrum«.

Talijani su počeli prikazivati velik interes za povijest Malte. Tako je koncem 1929 bio pokrenut u Rimu tromjesečnik »Archivio storico di Malta«, koji uređuju prijatelji malteških nacionalista. U ljetu 1936 je pak osnovano u Rimu društvo »Regia deputazione di storia di Malta«, čiji je pokrovitelj talijanski kralj. Tu se govori o odnosima Malte sa drugim talijanskim krajevima. U La Valletti je pak bio osnovan talijanski »Institut kulture«. Glavna je zadaća Malte medjutim uvijek očita. Ona je obrambenog karaktera.

NOVE ŠOLE IN NJHOVA UREDITEV.

Trst, aprila. — (Agis). — Kakor je znano so po vsej naši deželi zgradili mnogo lepih šolskih zgradb, kjer jih nih ilo, ponekod pa so tudi stare popolnoma predelali. Nove zgradbe odgovarajo vsem predpisom in kažejo na zunaj, kakor tudi na znotraj, veliko skrbnost v gradnji in izdelavi. Vse so zgrajene iz najtrdnjega materijala. Le malo je izjem, in te leže večinoma v odljudnih in nevažnih krajih. Kar je po najbolj važno in je treba povdariti je to, da so tudi kleti šol urejene tako, da bi lahko služile tudi bolnicam. zlasti operacijskim dvoranam. Ponekod so celo montirane priprave za kuhinje in slino.

Fašistička internacionala

Kako javlja agencija Stefani, nacionalni kalendar ustanovljen uredbom generala Franca, a koji će vrijediti od 1 srpnja o. g. medju ostalim datima koji će se slaviti u Španjolskoj sadrži i dan pohoda na Rim kao i ostale neke fašističke svečane datume.

*

Salamanca, 26 aprila. General Franco je danes izdal odlok, s katerim se uvaja na vsem španskem ozemlju, ki je pod njegovo oblastjo, obvezen fašistički pozdrav z dvigom roke. S fašističnim pozdravom morajo odslej pozdravljati vojaki, pa tudi civilisti.

MALE VESTI

— No pasaran (Neće proći) zove se najnovija knjiga američkog književnika Uptona Sinclaira. Dogodjaj se odvija u Španiji. »No pasaran!« je lozinka boraca madridske vlade.

— Na talijanskom brodu »Alberoni« koji je usidren u luci Massau (Eritreja) došlo je do strahovite eksplozije. Brod je prevozio municiju.

— Jugoslavenski poslanik u Rimu Jovan Dučić primljen je od grofa Ciana koji mu je saopćio rezultate sastanka sa austrijskim kancelarom u Veneciji.

— Mussolini je general Goering odlikovao s time da ga je proglasio počasnim njemačkim pilotom.

— V marcu je padlo v Abesiniji 61 oficirjev in vojakov. V policijskih akcijah pa 4 oficirji, 2 podoficirja in 1 vojak. Uradna poročila pravijo, da so ti padli »v borbi z zadnjimi ostaniki banditov«. Od 1. januarja 1935 je padlo 3632 Italijanov.

— Italija utrjuje v Sredozemnem morju med italijansko obalo in Korsiko otoke Monte Cristo, Giglio in Ghanutri.

— Mussolini je osebnost odlikoval svojega sina Bruna z broncasto medaljo za junaštva v vshodni Afriki, »ki so v očeh Italije še živa«.

— V vzhodni Afriki bo do deževne dobe končanih 3440 km novih in deloma asfaltiranih cest. S tem bodo zasigurane vse glavne zveze in promet tudi v dežju.

— Italijanska kinoprodukcijna podjetja so sklenila posebno pogodbo z družbo Balt-film. Po tej pogodbi bodo italijanska podjetja dobavljala filme, ki se bodo predvajali v Baltijskih državah. Poseben dogovor je tudi sklenjen za zamenjavo kulturnih filmov. Predvsem pride tu v poštev znano podjetje »Luce«.

— Po poročilu poljedelskega ministra, bo poljedelska bitka za avtarkijo končana v letu 1938. Tedaj bo imela Italija toliko silosov (posebne priprave za shrambo žita), da bo lahko spravila vanje 20 milijonov kv. žita.

— V Tržiču je dosegel nov hiroplan, ki je bil zgrajen v tržičkih delavnicah, 4863 m višine z 10 tonami tovora, ter s tem nov svetovni rekord.

— »Una lira per abitante« — ena lira od prebivalca! Pod tem geslom se vrši po Italiji velika propaganda za borbo proti tuberkulozi. »Bitko« vodi znana Duchessa d'Aosta.

— Italijanski kralj je ta mesec z velikimi slavnostimi izročil letalskim eskadrilijam nove zastave.

— V Bologni je izšla zanimiva knjiga ki jo je spisal Giovanni Quarantotto pod naslovom »Un caranciano d'Istria: Giuseppe Piccola« (Ed. Zanichelli, Bologna, 4 L). Pisec hoče dokazati, da so ti kraji italijanski in dokazuje to s tem, češ, da je Italija iz teh krajev celo klicala može, ki so učili v Italiji italijanski jezik. Kot primer navaja Piccolo.

— Narodni front (Fronte popolare) stvaraju njemački i talijanski fašisti. Tako je barem izjavio pretsjednik Saveza industrijskih radnika u Italiji Cianetti povodom dolaska u Italiju vođe njemačkog fronta rada dra Leya. On je u pozdravnom govoru rekao da je front pravi narodni front, a svi ostali Narodni frontovi (Francuska, Španija) da nisu »narodni«.

— Evropske države in aneksija Abesinije. Po poročilih angleških listov ni samo Anglija, marveč tudi ostale države članice Društva narodov, postavljena pred vprašanje glede aneksije Abesinije, katero je priznala naša država. Ni izključeno, da se bo obravnavalo abesinsko vprašanje že na izrednem zasedanju Društva narodov, ki bo 26. maja.

Italija je za sedem mesecev uvezla 591 hiljadu tona pšenice. Prema podacima Medjunarodnog poljoprivrednog instituta u Rimu, Italija je u februaru o. g. uvezla iz inostranstva 174.000 tona pšenice, prema 29.400 tona u mjesecu februaru 1936. Za sedam mjeseci, od kraja februara o. g., Italija je ukupno uvezla 591 hiljadu tona pšenice, prema 190.200 tona za isto vrijeme u prošloj godini. Ovo je prvi put u ovoj godini da Italija objavljuje službene podatke o svome uvozu pšenice.

— Talijanska štampa očekuje da će se na izvanrednom zasjedanju Društva naroda konačno likvidirati sa abesinskim pitanjem i naći neka procedura koja će udovoljiti Italiji da bi ona mogla poslati posmatrača na sjednice skupštine.

— Osnivanje akcionog društva za unapređenje talijansko-jugoslavenske trgovine. Rimski »Agenzia economica« donosi vijest da je u Rimu osnovano akcionarsko društvo »Italo-Jugo« za unapređenje vanjske trgovine između Jugoslavije i Italije. Osnovni kapital društva iznosi 60 hiljada lira. Za pretsjednika društva izabran je markiz Gonzaga.

— Podnožje Aksumskog obeliska dopremljeno u Rim. U Napulj je jednim brodom iz istočne Afrike stiglo podnožje obeliska iz Aksuma, koji Talijani dopremaju u Rim kao znak pobjede nad Abesinijom i stvaranja imperija. Baza obeliska je ukrcana na posebni vagon i otpremljena u Rim, gdje će biti cijeli obelisk opet postavljen.

— Talijanski ministar vanjskih poslova grof Ciano odložio je svoj posjet Ankari tek na jesen ove godine.

VAŽNIJI ČLANCI U „ISTRI“

od početka izlaženja do konca 1936 god.

(Nastavak iz uskršnjeg broja)

ŠKOLA I CRKVA

AGIS — Italijanski duhovnici v slovenskih župnijah 2-34, Barbarska vzgoja naše mladine 25-36, Za ojačanje italijanizacije naše mladine 27-36, »Italia Redenta« v Jul. K. v 1934 letu 34-36, Tečaj »I. R.« za analfabe 37-36.

BELANČI ANTE — Nad grobom popa Mate Oršića 48-36.

CAR EMIN VIKTOR — Riječki biskup Santin 12-34, August Rajčić 26-36.

ČERMELJ Dr. LAVO — Balilski škof 36-33, Ob novem učnem načrtu za srednje šole v Italiji 27-36, Novo delovno polje »Italie Redente« 19-36, Konec slovenskega konvikta v Gorici in hrvatskega v Pazinu 42-36, Metode in sredstva »Italie Redente« 39-36.

KRMPOTIĆ JOSIP — Akcija za osnivanje hrvatske gimnazije v Puli 14-36.

MATETIĆ-RONJGOV IVAN — Paruspomena na pok. prof. Matka Mandića 19-36.

MIHOVILOVIĆ IVE — Uz knjigu Frana Barballića 19-31, Zašto je dr. Sedej ostupio 20-31, Kakvog je nasljednika dobio nadbiskup Sedej 21-31, Crkva u Julijskoj K. i talijansko jedinstvo 1-34, Fašizam i pravoslavna crkva na Dodekanezu 5-35.

PERUŠKO TONE — Italia Redenta 22-34, Iza »Italie Redente« dolazi »Ente Faina« 23-34, Mislički jubilej Josipa Grašića 3-36, Riječki biskup nije kršćanin 49-36.

RADETIĆ ERNEST — Biskup Juraj Dobrila 4-31.

SALVEMINI GAETANO — Crkva i narodne manjine u Italiji 28-33.

SPINČIĆ VJEKOSLAV — Vatikan radi ruku o ruku s Mussolinijem 8-33.

ŠEPIĆ VINKO — Kratak dodatak članku o češkim svećenicima u Istri 11-31.

STANJEK Dr. VLADO — Kako je Cagni deportirao biskupa Mahnića 18-32.

ZIBERNA JOŠKO — Vatikan in Jugoslovani v Julijski Krajinii 15-35.

* — Krv nije voda — Poslanica dra Ante Bauera 3-31, Stanje Crkve u Istri 10-31, Fašistička škola iznakažuje dušu naše djece 24-31, Fašistička škola u Italiji 1-32, Užurbana asimilacija kroz školu 3-32, Fašistička škola u J. K. 45-32, Škola u J. K. 4-33, Škola u J. K. i asimilacija 5-33, Vatikan i manjine 8-33, Jugosl. učiteljstvo i J. K. 9-33, Katolička crkva i Slaveni u J. K. 10-33, Dokumenti — Papa Pijo XI o tal. nac. ideji 12-33, Talijanska škola u J. K. 33-33, Kako su bili potjerani naši svećenici iz Lošinja 35-33, Katolički kongres u Beču i naša manjina 38-33, Religija i materinski jezik 41-33, Infamni napadaj »Piccola« na naše svećenstvo 49-33, Čast starim Riječanima (J. P.) 12-34, Fašizam protiv pravoslavne crkve u Italiji 48-34, Italijanske šole v Jugoslaviji in jugoslovanske šole v Italiji 32-36, Naše učiteljice v Kopru 41-36.

ANTIFAŠIZAM

ČOK STANKO — Talijanski antifašizam je vijesnik nacionalne slobode J. Krajine 9-36.

FERRERO GUGLIELMO — Može li komunizam u Italiji uspjeti 14-36.

LUSSU EMILIO: Majmuni fašističke legije 50-33.

MIHOVILOVIĆ IVE — Antifašisti se ozbiljno spremaju.

MONTANARI DINO — Specijalni tribunal itd. 11, 12, 13, 23-33.

PERUŠKO TONE — Akcija talijanskih antifašista 50-35, Naša omladina i svjetski omladinski kongres u Ženevi 25-36.

ROJNIĆ MATKO — K antifašizmu 5-33, Osnovno je antifašizam 11-33.

SALVEMINI GAETANO — Može li Italija zauzeti Abesiniju i da li bi imala koristi od nje 8-36.

ŠEPIĆ DRAGOVAN — Gaetano Salvemini govori 17-32, Treves govori 30-32, Roselli govori 37-32, Filippo Turati 39-32, Antifašizam i Julijska Krajina 44-32, Antifašistička emigracija i Julijska Krajina 45-32.

ŠTEFANIĆ NIKOLA — Ideološki profil Filipa Turatija 17-32.

* — Umro je Filippo Turati 14-32, O talijanski politički emigraciji 16-32, Umro je Claudio Treves 24-33, Fašizam i mučeništvo manjina 17-34, Talijanski antifašizam i Julijska Krajina 21-34.

— Giornalismo italiano in terra irredenta« zove se knjiga fašiste Federica Perini-a i u njoj prikazuje novinstvo Dalmacije a i naših krajeva pod Italijom.

— Na jednu interpelaciju u britanskom Donjem domu, da li je talijansko-jugoslavenski sporazum protivan sredozemnoj politici Engleske, odgovorio je Eden da britanska vlada pozdravlja sve sporazume koji doprinose dobrim odnosima između pojedinih država.

POLITIKA UOPĆE

ALCESTE DE AMBRIS — Mussolini, D'Annunzio i Rijeka 3-32, Mussolini i Gioliti protiv D'Annunzia 12-34.

AGIS — Dalmacija hoće 3-34, Mussolini govori 25-34, Fašizem 33-34, Urbanac — Urbani 22-35.

BALABANOV ANGELICA — Suština i postanak fašizma 20-33.

BARTULOVIĆ NIKO — Današnje stanje akcije za »talijansku Dalmaciju« u Italiji 49-33.

CAR EMIN VIKTOR — Besmrtna knjiga 10-30.

ČERMELJ Dr. LAVO — Rasprava o Rapalski pogodbi v Rimski zbornici 20-31, Izgubljena vojna 15-33, Vprašanje Primorcev 48-34, O organizaciji narodno-obrambenega dela 49-34, 12. novembar 46-36.

ČOK Dr. IVAN MARIJA — Julijska Krajina u sklopu jadranskoga problema 39-33, Ob koncu leta 50-33.

FERRERO GUGLIELMO — Da li će fašizam doskora pasti 27-34, Italija u strahu 36-36.

FURLAN Dr. BORIS — O fašizmu in demokraciji 1-34.

GERVAIS DRAGO — Politika sile 37-32.

GRABOR IVO — Paneuropa 15-35.

LEGIŠA LINO — Imperijalizem in demografska statistika 49-34.

MAKAROVIĆ ADO — Politika v spreminjanju slovenskih imen 49-33.

MIHOVILOVIĆ IVE — Narodni pritisak osvjećuje se 7-32, Umberto Cagni 17-32, Italija u svjetskom ratu 22-32, Neorevizionizam i Julijska Krajina 45-33, La porta orientale 2-34, Mussolinijev govor u Milanu 40-34, Mussolini i priznanje nacionaliteta 43-34, Imperijalizem bitnost fašizma 10-35, Koliko Italija troši za Talijane u inostranstvu 22-36, Abesinija i Julijska Krajina 25-36, Jugoslavlja i fašistički imperijalizem 27-36, De Bono iznosi kako je 1932 spremao s Mussolinijem rat protiv Abesinije 49-36.

PAPINI-SFORZA — Talijanski svjedočanstva o D'Annunziu 12-34.

PERUŠKO TONE — Važan precedens 44-34, Rapalski ugovor 45-34, Američka akcija 11-36, Abesinska i španjolska pouka 34-36, Malta 37-36, Rino Alessi laže 44-36, Avangarda 47-36.

RADETIĆ ERNEST — Mali dokumenti 6-29, Dvanaestogodišnjica Danuncijade 17-31.

RAGUSIN-RIGHI LIVIO — Politika di confine 1-29.

ROJNIĆ ANTE — Dug prema najbližoj prošlosti 40-32, Najteže je bilo urediti granicu s Italijom 47-35.

ROJNIĆ MATKO — Četvorni pakt i mi 24-33, Sukob fašizma u Južnom Trolu 27-33, Rapallo i Sforza 45-33.

ROUX GEORG — Kako se sprema omladina 11-32.

SFORZA CARLO — Italija i Jugoslavlja 37-33, Kako je luka Baroš pripala Jugoslaviji 12-34, Italija i Jugoslavlja 32-34.

SKALJER Dr. LOVRO — Ironija sudbine 12-34.

SPINČIĆ VJEKOSLAV — Žrtva krvi 5-29.

ŠEPIĆ DRAGOVAN — Fašistički književnik otkriva fašizam 33-33, Krvavi trag Rima u Africi 36-36, Fašizam i njemački udar u Ženevi 43-33, Nepravedan ugovor 45-33, Fašizam i Malta 46-33.

VRČON Dr. BRANKO — »Confine orientale« tudi naš problem 49-34, V znamenju imperijalistične funkcije 6-35, Italija, Nemčija in mi 11-35, Korporacije v imperijalistični funkciji fašizma 15-35, Kakor 1914 leta 14-36.

ZUCCON BLAZ — Sukob dviju rasa 51-32.

ZIBERNA JOŠKO — To je fašizem 32-34, Ignazio Silone »Fascismus« 3-35.

* — Tragedija Vladimira Gortana i drugova 4-29, Još o procesu Vlad. Gortana 5-29, Pale su dalnje četiri glave: Bidovec, Miloš, Marušić i Valenčić 9-30, Konfiniranci 10-30, Još o trčšanskom procesu 10-30, Eccellenza Mandruzzato govori 4-32, Kako se sprema omladina u Italiji 10-32, Fašistička matematika (B. Š.) 13-32, Kako je fašizam zauzeo Italiju 15-32, Malta i Julijska Krajina 20-32, Fašistička načela i asimilacija 38-32, Mussolini, Vatikan i manjine 42-33, Časopisje na Malti 50-33, Resnica prodira (G.) 3-34, Jadransko vprašanje (Šk.) 18-34, Naša zapadna narodnosna meja (vi) 15-35. Petar P-16.

(Konac.)

NAŠA EMIGRACIJA

Nastavljamo sa objavljivanjem članaka ideološke naravi od naših čitatelja-emigranata. Lojalno donosimo sva mišljenja ako nisu lične prirode, što smo već više puta podvukli na ovom mjestu.

Od jednog emigrantskog društva smo primili odgovor na naš članak »Jedno emigrantsko društvo«, jer se to društvo našlo našim napomenama pogodjenim. Zastijeva odlučno da njihov odgovor donesemo. U tom odgovoru napominje da je poznata rezolucija izglasana bez tjeđnog glasa protesta. U osam tačaka iznosi historijat spora u tom društvu između nekih članova i s time u vezi osnivanje drugog emigrantskog društva u tom mjestu. Budući da se tu iznose interne stvari jednog emigrantskog društva, da se spominju imena i da se citiraju neke stavke iz pisma saveznog vodstva, nismo u mogućnosti da taj članak objavimo bez pristanka trećih lica i Saveza koji se spominju u tom odgovoru. Jer time bi prešli u lična i konkretna raspravljanja, što ne bi bilo ni u interesu emigracije ni u skladu sa tradicijom našega lista, koji nije nikada donosio lične polemike. A oim toga mislimo da bi sa taj članak imali interesa samo emigranti jednog mjesta, a list je glasilo cijele emigracije.

Današnji članak »Kuda srljamo« dolazi nam baš iz redova članstva toga društva, pa ga donosimo vrlo rado baš zato što stvori tretira principijelno i ne lično. Na nekim mjestima smo ispuštili par rečenica samo zato da nebi članak dobio tu ličnu polemičku notu. — UREDNIŠTVO

KUDA SRLJAMO ?

U posljednje vrijeme štampaju se članci u »Istri« u vidu »ideološke borbe«.

Stako ko prati te članke uvidi će da u našem pokretu nešto nedostaje i da nisu sve stvari na svome mjestu. Očigledno, u pokretu pojavile su se neke struje sa novom ideologijom. Nisam protivan reformama u našem pokretu, naravno hoću da kašam onim dobranamjernim i korisnim po naš redove. Članci ideološke sadržine objavljeni u »Istri« nisu na svome mjestu jer su oni, po mome mišljenju, upereni protiv izvrsnih lica i organizacija našega pokreta. Svako čitavanje i slabljenje organizacija treba sprječavati a lične ambicije pojedina osujetiti.

Protivan sam uplitanju u lične osjećaje pojedinaca, njihovom kategorisanju i karakterisanju sa »neemigranti«. Svi smo mi raznih čuđi i pogleda, ali svi jedno mislimo i jedno osjećamo, osjećamo za našom rodom grudom i zavičajem.

Stoga je moje skromno mišljenje, da treba izbjegavati napadaje, a tako isto i osudjivanje, već ispuštivati slogu, bratstvo i jedinstvo u našim redovima, a svakoga onoga, koji se tome ne bude prilagodio, pravovremeno ukloniti, bez obzira na to, da li je on najsposobniji među sposobnijima.

Naši zajednički ciljevi utvrđeni su i prihvaćeni po svima nama još onoga dana kada smo napustili rodom grudom, spasavajući gođi život. Iluzorno je pokretati to pitanje kao što je iluzorna i svaka polemika o dobrim i lošim članovima. Svi smo mi dobri članovi našega pokreta a naši su nam ciljevi svetinja.

Svako sumnjičenje treba iskorijeniti. Do toga neće i ne smije doći, pa makar došli na upravu i oni »neemigranti«, tj. oni koji su uslijed vremenskog uticaja izgubili to ime. Ali sam uvjeren, da je to nemoguće, jer i da su izgubili to ime, nisu izgubili ono što je najbitnije, a to je osjećaj za rodom grudom i zavičajem.

Stoga sam načelno protivan da se ti ljudi, u koliko ih ima, zapostavljaju i brišu iz naše sredine, pa makar da su izgubili i ono »emigrant«, jer sam uvjeren da će oni, kada za to dođe vrijeme, dati sve ono od sebe šta im je moguće i zašto su sposobni.

Još nam je u sjećanju da se, prije nekoliko decenija, kada smo živjeli pod Austrijom, nije pitulo ko si i šta si, već se je od svakoga tražilo da dade od sebe sve ono zašto je sposoban i što može. Zato je onda između nama vladala savršena harmonija i sloga da je sve što je nevaljalo u moru našeg pokreta ginulo. Taj duh treba probuditi među nama u emigraciji, jer bez toga ne pomažu ni rošćenice ni mi.

Zato, braćo, ne srljajmo lamo gdje nam mjesto nije, nego budimo objektivni pri davanju svoga suda i izbjegavajmo sukobe, zlobu i zavist prema svakom našem zemljaku, bez obzira na njegov poziv i položaj. A. M.

Nemci v Jugoslaviji

Nedavno je imela osrednja organizacija Nemcev v Jugoslaviji, Schwäbisch-deutscher Kulturbund, svoj občni zbor, na katerem so bile podane med drugim zanimive številke iz delovanja omenjene manjšinske organizacije. V letu 1936 je imel Kulturbund 210 podružnic (leta 1932 komaj 82!). V zadnjih petih letih se je učlanilo novih 62.000 članov. Nadalje ima Kulturbund 44 mladinskih in 142 športnih odsekov (leta 1932. samo 18 omladinskih in 7 športnih odsekov). Knjižnic upravlja skupno 140. od teh eno v Sloveniji.

A Nemci v prijateljski Italiji...?

DROBNE VESTI IZ NAŠE DEŽELE

— Društvu »Italia Redenta« za Istru darovao je talijanski prijestolonasljednik skupocjeni dar za lutriju koju to društvo priredjuje.

— Komandantu mjesta u Zadru, pukovniku Esposito predao je jugoslavenški konzulat orden Svetog Save III. stepena, kojim ga je odlikovao Nj. K. V. Knez Pavle.

— Grom je udario u Baila Tomu Ivanovog, starog 45 godina, iz Arbanaše kod Zadra. Baila se nalazio u polju kada ga je odjednom zahvatio plamen. Pao je onesvješten. Kasnije ga je našla jedna mljekarica. Bio je prenesen u bolnicu i postoji nada da će preboljeti.

— V blizini Oslavja se je štirim kmečkim ljudem pri delu na polju pripetila huda nesreća. Kmet Josip Pintar je z motiko zadel na granato, ki je ležala tik pod rušo, ki jo je odkopaval. Stara, zarjavela granata je eksplodirala in ranila moža ter Stanislava Pintarja, Ladislava Mikluža, in Srečka Mikluža, ki so bili vsi tam v blizini. Vsi so bili teško ranjeni in so jih morali prepeljati v goriško bolnico.

— V svrhu okrepitev istrskega kmečkega gospodarstva, je določila »Generalna direkcija hranilnic in posojilnic« v Rimu 35 milijonov za posojila istrskim občinam. Posojilo se bo plačevalo v obrokih 35 let z obrestmi po 5 in pol odst. To vsoto so določili po tem, ko so po posebni anketi, ki jo je izvršil njihov delegat, spoznali izredno težak položaj istrske vasi.

— Francu Bizjaku v Postojni je požar uničil okoli 100 kv. sena in drugega ter mu povzročil za 20.000 lir škode.

— Radi prekočenja meje so v Prvačini zaprli 26 l. Alfreda Gorjapa in 23 l. Cirila Beltrama. Oba sta zbežala čez mejo in sta se s tem izognila vojaški obvezi ob času abesinske vojne ter prideta zato pred vojaško sodišče.

— Josip Stanič iz Brestovice pri Opatjemseju, star 81 let je bil obsojen na 3000 lir, ker so našli pri njem v hiši municijo.

— »Generalna zavarovalnica« (Assicurazioni generali) v Trstu je darovala 300.000 lir za gradnjo fašističnega doma in 50.000 lir za otroško kolonijo v Gradežu, v počastitev rojstva prestolonaslednikovega sina.

— V marcu se je rodilo v Trstu 342 (269 v februarju), v provinci 191 (169), skupaj 533 (438). Umrlo pa jih je v Trstu 392 (330), v provinci 111 (93), skupaj 403 (423).

— Iz Istre sta pisali dve balili generala Francu, ga pozdravili in mu čestitali k uspehom. Prosil sta ga tudi za sliko ki jim jo je poslal.

— Josipu Srebrniču iz Solkana je zažgal ponoči neki pijanec, ki je prišel spat senik in mu s tem prizadejal precejšnjo škodo.

— V Dutovljah so 21. aprila s ceremonijami blagoslovili nov fašistični dom.

— Radi utaje denarja in poneverbe okrog 337.000 lir, je bil obsojen Nino Corsantini rodom iz Sicilije na 7 let in 4 mesece zavora, 18.000 lir globe in izgubo vseh pravic. Omenjeni je bil blagajnik fašistične bojne organizacije v Soči pri Gorici. Poleg te vsote pa je zapravljen še v letih 1933-37 207.000 lir, ki jih je zadel v loteriji.

— Ivan Trdoslavič iz Plomina dobio je od Mussovinija nagradu od 600 lira radi plodnosti in braku.

— Italijani bodo zgradili v Jugoslaviji tovarno avtomobilov. V Beogradu pa nameravajo Italijani ustanoviti svojo banko.

— Radnici Marko Kos i Karlo Stefančić iz Višnjanstine ranjeni su u Pulji od eksplozije plina.

— U Istru je dopremljeno nekoliko magaraca plemenite pasmine iz Ferrare, kako bi se popravila rasa istarskih magaraca.

— Zanatlije iz Sušaka priredjuju dvodnevno putovanje autobusima u Mletke.

— Velika talijanska brodogradilišta biti će prema novom zakonu stavljena pod nadzor države. Ova poduzeća moraju bar polovinu svojih dionica prodati državi. Ove mere sprovesti će se u najkraće vrijeme. Ovo se naročito tiče oba brodogradilišta u Genovi »Ansaldo« i »Odero« kao i brodogradilišta »Cantieri Riuniti« u Trstu.

— Italijansko prisilno notranje posojilo na nepremičnine v višini 5 posto vrednosti imetja bo prineslo, kot računajo, osem do deset milijard lir.

KONCERT DRUŠTVA »TABOR« V LJUBLJANI

ki se je vršil 10 aprila v dvorani Trgoveškega doma v Ljubljani in katerega je vodil nov društveni pevovodja rojak Rado Simoniti je bil sicer slabo obiskan. Ta nedostatek je treba predvsem pripisati natrpanosti koncertov v tej sezoni. Koncert je obsegal 14 točk, 11 jih je izvajal mešan zbor »Tabora«, tri so odigrali na konservatorista Dolničarja. Zbor je zapel lepo in ubrano vse pesmi, med katerimi so bile tri Vodoplivčeve in tri Terčeljeve, posebno lepo in pristrčno tri Terčeljeve, posebno lepo in pristrčno tri Terčeljeve »Naše gorice«, ki pa je podal Terčeljevo »Naše gorice«, ki pa je zajela vse poslušalce. Z »Našimi goricami« je bil zaključen koncertni večer. — (Agis).

NAŠA KULTURNA KRONIKA

ŠESTDESETLETNICA PISATELJA DRA LOJZETA KRAIGHERA

Ljubljana, 22 aprila 1937. (Agis). Danes praznuje svoj šestdeseti rojstni dan naš rojak, slovenski pisatelj dr. Lojze Kraigher. Jubilat izhaja iz znanje Kraigherjeve družine iz Postojne, kjer se je rodil. Gimnazijo je študiral v Novem mestu in v Ljubljani, medicino na Dunaju, kjer je leta 1903 položil doktorat vsega zdravilstva. Ko je opravil kot sekundarji ljubljanske splošne bolnice zdravniško prakso je služboval kot zdravnik v Bovcu, pri Sv. Trojici v Slovenskih Goricah in v Ljubljani, po prevratu pa je bil dve leti upravnik državne bolnice ljubljanske. Leta 1922 je nadaljeval študije v Monakovem kjer se je specializiral za zobozdravnika, a leta 1923 se je preselil v Gorico in odprl tam zobozdravniško ambulanco. Od leta 1929 dalje je stalno v Ljubljani.

Prvotno je pisal krajše sestavke, ki jih je objavljval kot feljtone v »Slovenskem Narodu«, pisal je tudi za »Slovenko« ter v »Ljubljanski Zvon« pod psevdonimom Emil Palunko in Alojzij Poljak. Pozneje se je oglašal v »Slovanu« in goriškem »Našem glasu«, bil je po prevratu tudi sotrudnik Medicinskega vestnika ljubljanske medicinske fakultete, v zadnjih letih pa tudi »Književnosti« in »Sodobnosti«. S pokojnim Ivanom Cankarjem ga je vezalo intimno prijateljstvo, dasi sta v pisateljevanju hodila različna pota. Ob Cankarjevi smrti je jubilat napisal nekrolog za »Ljubljanski Zvon«, nekaj njegovih pisem je objavil v »Cankarjevem Zborniku« ter posvetil Cankarjevemu spominu svoj prispevek v »Ljubljanskem Zvonu« »Ob sedminic«.

Prvo njegovo večje delo je izšlo leta 1911, in sicer drama »Školjka«, ki je imela takrat velik uspeh na ljubljanskem in zagrebškem gledališkem odru, drugo njegovo dramatsko delo je »Umetnikova trilogija« — tri drame, posvečene spominu Ivana Cankarja, ki je izšla v Ljubljani leta 1919; tretja drama je trodejanica »Na fronti sestre Žive«, ki je izšla leta 1929.

V prozi ima več del, najvažnejše med njimi je roman v dveh delih »Kontrolor Škrobare«, ki je izšel ob začetku svetovne vojne; v njem je pisatelj zajel in opisal slovensko inteligenco in ožigosal tedanje razmere ob slovenski narodnostni meji na štajerskem.

NAJNOVEJŠA SLOVENSKA DRAMA »MED ŠTIRMI STENAMI«, DELO NAŠEGA ROJAKA IVA BRNČIČA

Ljubljana, aprila 1937. (Agis). Ivo Brnčić je sicer še mlad, saj šteje komaj 25 let, a vendar je njegovo ime med čitatelji ljubljanskega publiko že dobro znano. Prvotno je pisal za ljubljanski mesečnik »Književnost« pesmi socialnega značaja; v tem listu je objavljval tudi krajše prispevke v prozi. V »Ljubljanskem Zvonu« pa je objavljval pod psevdonimom »bič« razne kritike in knjižna poročila, posebno se je uveljavil s številnimi esejmi, ki jih je objavil v istem mesečniku. Pred kratkim se je predstavil s svojim dramatskim prvencem »Med štirimi stenami«, dramo, ki so jo izvajali v ljubljanskem gledališču in ki je med ljubljansko kritiko zadela na pozitivno oceno. Pa tudi zagrebške »Novosti« so ob premieri tega dela zabeležile Brnčićev uspeh in izrazile željo, da bi jo predvajalo tudi zagrebško gledališče.

Ivo Brnčić je po očetu Istran, mati pa je bila iz znane Kraigherove rodbine v Postojni. Gimnazijo je študiral v Ljubljani, slavistiko v Ljubljani in Zagrebu in je diplomiral že pred dvema leti.

Našemu mlademu rojaku in nadarjenemu pisatelju želimo kar največ uspeha pri nadaljnjem udjestvovanju na literarnem polju.

SEDMA ŠTEVILKA »NAŠEGA RODA«

Sedma številka »Našega roda« je izšla s sledečo vsebino:

Danica Gruden: Matl. Gould-Debenak: Starka. O. Hudales: Ubežnik. Anton Ingočič: Korenov Lojz. Davorin Ravljen: Arabska, tatarska, tumulska. Cicibanov: Rod. J. Ribičič: Mamina dušica. Klifford: Vojna in mir. Ruža L. Petelinova: Materl. Cv. Golar: Divji žerjavi. M. Kunčič: Ena, dve... M. Kunčič: Pomladi na čast. — Sudec in debelinko. Dogodovščine Pepčka rokodelčka. Majcena ženkica.

Doma in po svetu: Cerkvica sv. Duha pri Zidanem mostu (Šušter Vl.); Na pomladanskem sejmu (Jože Zupačič); Razgovor o netopirju (A. Skulj); Drobne zanimivosti: Za male gospodarje: Za male gospodinjice: Spominski dnevi; Mladina piše: Uganke. V bogato ilustrirani številki so zastopani tile ilustratorji: Saša Santel, Ljubo Ravnikar, Fr. Uršič, Milko Bambič, Maksim Gaspari, Tratnikova, Fran Mihelič in drugi.

Kljub temu, da je izšel v najbolj razburkanih časih, ki so bili za slovensko literaturo in za literaturo sploh najnepovoljnější, je vzbudil ta Kraigherjev roman veliko pozornost. Tedanja slovenska kritika ga je povoljno ocenila in če bi bil Kraigher to svoje delo v nekaterih podrobnostih temeljiteje obdelal in izpopolnil bi bil »Kontrolor Škrobare« brez dvoma med najboljšimi slovenskimi romani. Da je pa vzbudil pozornost tudi izven naših meja dokazuje češki prevod, ki je izšel leta 1928 v Olomoucu. V romanu »Mlada ljubezen«, ki ga je obavljal v odlomkih v »Ljubljanskem Zvonu« pa je ožigosal nemškutarsko nastojenje tedanje Ljubljane. Dalje je napisal mnogo novel, med njimi naj omenimo novelo »Irina«, ki jo je napisal za »Ljubljanski Zvon« leta 1901 in »Peter Drozeg«, ki jo je objavil leta 1916 v »Slovanu«. Zadnja leta je manj objavljval, le nekajkrat se je oglašil v novo se porajajočih revijah. Leta 1934 je prinesla »Književnost« odlomek iz daljšega romana »Na rivieri«, leta 1935 pa »Sodobnost« poglavje iz povesti »Krista Alba« in »Krvave rože«, kar dokazuje, da ima jubilat poleg pripravljenih zbirke novel — ki so bile deloma že objavljene, deloma še ne — tudi več daljših del v rokopisu, ki niso bila še obelodanjena.

Kraigher je bil sicer pripadnik moderne, toda hodil je čisto svoja, naturalistično poudarjena pota; tako je do bil naturalizem v njem, poleg Govekarja in Šorlija, našega najizrazitjega zastopnika. Od ostalih pa se je razlikoval v tem, da je gledal na življenje in ga opazoval popolnoma stvarno in je z edinstveno elastičnostjo in s posebno zmoglostjo upodabljanja, a tudi z brezobzirno iskrenostjo slikal ljudi iz vsakdanjega življenja. V tem pogledu je žel tudi priznanje pok. Ivana Cankarja. — Omenimo naj še, da je dr. Lojze Kraigher eden izmed četvorice zastopnikov zdravniškega stanu v slovenskem slovtvu (od teh sta dva naša, poleg jubilanta tudi dr. Magajna).

Jubilantu želimo, da bi še nadalje uspešno prispeval k slovenskemu slovtvu predvsem pa možnosti, da bi svoja še neobjavljena dela v najkrajšem času predstavil slovenski javnosti! — K ostalemu slovenskemu narodu se pridružujemo tudi mi s čestitkami!

SLAVKO ZLATIC POSTAO GRADSKIM KAPELNIKOM U SUŠAKU

Bivši zborovodja pjevačkog zbora »Istre« u Zagrebu g. Slavko Zlatič postao je gradskim kapelnikom u Sušaku. Povodom njegovog imenovanja piše sušački dnevnik »Primorske novine« opširniji članak (skoro cijeli stupac) o Slavku Zlatiču. Izmedju ostaloga kaže se u tom članku i ovo:

»U svom kompozitorskom radu g. Zlatič se bavi naročito obradom primorsko-istarskih motiva, te su nekoje njegove kompozicije davala i razna naša pjevačka društva. Od drugih njegovih kompozicija poznati su njegov »Balun«, istarski narodni ples, koji je izvela Matica hrvatskih kazališnih dobrovoljaca iz Zagreba na prošlogodišnjoj Olimpijadi u Berlinu, gdje su taj rad i izvedba odlično ocijenjeni i nagradjeni. Tako isto davao se na prošlogodišnjoj Olimpijadi u Berlinu i njegov »Istarski ples« koji je izvodila gdjica Nevenka Perko i odnijela prvu nagradu u plesnoj grupi u kojoj su učestvovali predstavnici 53 naroda iz svih krajeva svijeta. Nekoje njegove kompozicije izvodilo je i zagrebačko »Kolo« na festivalu Kluba hrvatskih kompozitora. U Sušaku je g. Zlatič također donekle poznat, jer je u novembru 1935 dirigirao koncertom pjevačkog zbora emigrantskog društva »Istra« iz Zagreba, te su na tom koncertu naročito zapažene njegove kompozicije s primorsko-istarskim motivima. Kao gradski kapelnik u Sušaku g. Zlatič preuzima dužnost, da se stara za podizanje opće muzičke kulture u Sušaku i da vodi nekoje muzičke korporacije, da preuzme vodjenje Gradske glazbe, orguljanje u župnoj crkvi i predavanje na Muzičkoj školi«.

GOSTOVANJE ANITE MEZETOVE V LJUBLJANI

V začetku meseca aprila je naša rojakinja, članica beogradske opere Anita Mezetova gostovala v ljubljanski operi, in sicer kot Mimi v »Boheme«. Kritika je ta njen nastop zelo povoljno ocenila, ljubljanska gledališka publika pa ji je izkazala priznanje z nepretrganimi aplavzi. Ravno tako je žela uspeh na posebnem koncertnem nastopu, ki ga je priredila skupno s prof. Šivicem v ljubljanski filharmoniji. — (Agis).

UMRO JE BIVŠI TAJNIK KLUBA ČIRILO-METODSKIH ZIDARA GLUMAC DRAGUTIN FREUDENREICH

DRAGUTIN FREUDENREICH

U Zagrebu je umro glumac Dragutin Freudenreich, bivši tajnik Čirilo-Methodskih zidara. Kada se zna koliko su dobra napravili Istri prije rata Čirilo-Methodski zidari podupiranjem Istrana i propagandom za Istru, neće biti čudno da u ovom našem listu koji piše samo o nama u emigraciji i našem narodu dolje, odamo dužnu poštu pokojnom Freudenreichu.

Kada je 1894 osnovan u Zagrebu Klub Čirilo-Methodskih zidara sa svrhom da pomaže i podupire Družbu Sv. Čirila i Metoda za Istru, pok. Freudenreich je bio klubski tajnik. On je sa sveučilištarcima bio organizirao sakupljanje za Istru po zagrebačkim gostionicama i u svim plodonosnim akcijama za Družbu je bio prvi.

U »Malom Istraninu« iz 1933 čitamo u članku o četrdesetogodišnjici Družbe Sv. Čirila i Metoda i ove retke o pok. Freudenreichu iz pera Ernesta Radetića:

»Prije nekoliko dana sam zapao u donjoj ilici u jednu od onih starih gostiona u Zagrebu, u kojoj su nekada dobri gradjani s mnogo ljubavi punili škrabice »za hrvatske škole u Istri«. U uglu sjedio je mlo starčić. Jedan od njih — rekoše mi — koji je s puno zanosna te škrabice postavljao. Glumac Dragutin Freudenreich. Sjedioh k njemu i zamolih ga da mi priča o onim lijepim danima. Duša od čovjeka, umalo što ne zaplaka »Jadna naša Istra, što li smo sve za nju dali, što sve žrtvovali, samo da je spasimo sebi i rodu svome, a eto kud ode muka naša...«

Slava prijatelju Istre, Dragutinu Freudenreichu!

PRIMORCI NA RAZSTAVI V JAKOPIČEVEM PAVILJONU

Na veliki splomadanski razstavi slovenske upodabljačije umetnosti v Jakopičevem paviljonu v Ljubljani bodo zastopani tudi tile naši rojaki-umetniki: Elda Piščančeva, Albert Sirk, Saša Santel, Henrika Šantlova, France Gorše, Boris in Zdenko Kaln, Nikolaj Pirnat, Božidar Jakac in Avgusta Šantlova. — (Agis).

MIRKO POLIČ DIRIGIRA V SOFIJI

Koncert jugoslavinske glasbe v Sofiji, ki ga je priredila sofijska filharmonija in kateremu so prisostvovali zastopniki kralja, vsi člani bolgarske vlade ter mnogoštevilno drugo ugledno občinstvo je dirigiral naš rojak, direktor ljubljanske opere Mirko Polič. Program je obsegal med drugimi tudi dela našega rojaka in komponista Bravničarja. — (Agis).

KONCERT KOMPOZICIJ DR. DANILA ŠVARE

je bil izvajan 12 t. m. v veliki filharmonični dvorani v Ljubljani. Program je vseboval nekaj solo pevskih točk, med njimi tudi pesem K. Široka: »Kako je bilo Tebi, Marija takrat...«, klavirsko sonato in nekaj točk je izvajal godalni kvintet. — (Agis).

NAJNOVIJI BROJ »MALOG ISTRANINA«

Aprilski broj »Malog Istranina« izašao je sa slijedećim sadržajem: Ernest Radetič: Doživljaj u zvoniku, Branko Fučić: Za kruh, Sime Fučić: Vrabac, Narodna: Čovjek i zmija, Klok i Flok, Dječje novine, Zdravljice, Naši mladi saradnici, Razno, Malo rasonode, Zabavni kutić itd.

VLADIMIR BARTOL V SRPSKOM KNJIZEVNOM GLASNIKU

»Srpski književni glasnik« je v prvi številki letošnjega letnika prinesel na uvodnem mestu v prevodu novelo Vladimira Bartola »Deklica s košaro« iz zbirke »Al Araf«, ki je izšla pri »Modri ptici« v Ljubljani. (Agis).

»NOVI LJUDI« ANTE DUKIČA U SLOVAČKOM PRIJEVODU

»Nitriansky Kraj« donio je u svom broju od 18. IV. pjesmu Ante Dukiča »Novi ljudi« iz njegove zbirke »Od osvjetla do sutona« u prijevodu prof. Dra. Vojtjeha Mierke.

21. aprila 1887. God. YVIII.

SREČANJE

Prejeli smo tole pesem od kmečkoga fanta iz Julijske Krajine ki še tam živi.

Po cesti kraški fant koraka,
Opravila v Komnu ima.
(V Stanjelu je stopil z vlaka,
Urno se na pot poda.)

Urno se na pot poda, —
Se med poljem cesta vije. —
Narava ga prevzema vsa
In srce mu močno bije.

In srce mu močno bije,
Svojo zemljo ko on zre:
Pomladansko sonce sijše,
Ptičke v polju žvrgole.

Ptičke v polju žvrgole,
Razlega se spev v daljavo.
V mehko travo vsede se,
Občuduje fant naravo.

Občuduje fant naravo.
»Krasna ti si zemlja naša,
Zate dali štirje glavci!...
V njem se srd in gnev oglašā.

V njem se srd in gnev oglašā,
Urno pot pod noge vzame.
Govori zdaj: »Raja naša,
Kdaj se tebi jarem sname!«

»Kdaj se tebi jarem sname,
Oj ti ljubi narod moj;
Kdaj bo konec tvoje drame,
Kdaj odločno krikneš: »Stoj!«?

»Kdaj odločno krikneš: »Stoj!«,
Kdaj zahteval boš pravico?«...
Tu zjasni obraz on svoj:
Srečal namreč je ženico.

Srečal namreč je ženico,
Jo domače nagovoril:
»Rad bi šel v Gabrovico;
Ali pot sem pravo hodil?«

Ali pot sem pravo hodil,
Ali pa sem kaj zgrešil?«...
»Ježeš, Ježeš, ki boš sodil!«
Z njenih prs se vzdih izvil.

Z njenih prs se vzdih izvil,
Češ: »Gospod po našo slovi!«
Reče še: »Fant si zgrešil!«
Urno se nato poslovi,

Urno se nato poslovi,
Fant je ženo razumel:
.....

UMRO JE PROFESOR MATE ŠEPIČ U KASTVU

Dne 21 travnja o. g. nakon kratke bolesti preminuo je, a dne 23. sahranjen je u Kastvu umirovljeni profesor učiteljske škole Mate Šepić, vrlo dobro poznat mediu istarskih prosvjetnih narodnih borcima i radnicima.

Nakon svršenih nauka učiteljevao je najprije neko vrijeme u Veprincu, a već godine 1886. došao je u Kastav kao učitelj i ravnatelj »Delavske škole«, koju je osnovao blagopokojni dr. Matko Laginja, koji je znao što treba narodu, kakve mu škole trebaju, a prema tome je i radio, pa ga je narod i prozvao »ocem Istre«. Blagopokojni prof. Matko Šepić je na toj školi podigao sebi trajan spomenik, jer je on znao, kao malo tko, da prilagodi školu životu, a život školi. Njemu ima većina zanatlija, osobito gradjevinih struka, nesamo Kastavštine nego čitave Liburnije, da zahvale svoj sadašnji položaj.

Poslije je došao na učiteljsku školu, i kod svojih je djaka ostavio najbolju uspomenu. Sjećaju ga se, i sjećati će se ga, dok budu na životu, jer takvi se nastavnici, kao što je bio blagopokojni prof. Mate Šepić, čovjek upravo zlatna srca, rijetko radiju.

Kastav i okolica, taj maleni slobodni dio naše Istre, iskazao mu je svoju ljubav prilikom njegova sprovoda, mnogobrojnim prisustvovanjem njegovoj sahrani. — Gospodica udova blagopokojnoga bana dra. Matka Laginje dobrohotno je prepustila grobnicu, koju je zahvalni narod Kastva i Kastavštine poklonio »ocu Istre« za njegove neumrlje zasluge, da se mrtvi ostanci blagopokojnoga profesora Matka Šepića polože privremeno na vječni počinak u toj grobnici, na čemu su još harni sva mnogobrojna rodbina, prijatelji i štovatelji pok. Mate Šepića.

Spominjemo, da je porodica pok. prof. Matka Šepića odlična učiteljska porodica. Jedan mu je sin, pok. Stanko, bio profesorom u Gospiću, drugi, pok. Ivo, sreskim školskim nadzornikom u Našicama, kćerka Ana udata za profesora učiteljske škole g. Rudolfa Saršona, bila je učiteljicom u Opatiji i Kastvu. Svi su se odlikovali kao vredni pedagozi i prosvjetni radnici.

Vječni mir i pokoj pok. Matku Šepiću, a njegovim mnogobrojnoj rodbini naše iskreno saučesće.

U FOND „ISTRE“

Da počaste uspomenu svoga pok. oca prof. Matka Šepića, daruju Ana i Rudolf Saršon, Kastav . . . . . Din 200.—
U prošlom broju objavljeno . . . . . Din 40.386.60

UKUPNO D 40.586.60

ZAHVALA MARIJE OVIDONI

Marija Ovidoni dirnuta izrazima saučesća prigodom smrti njezinog sina Eduarda Ovidonija izriče ovime najtopliju zahvalu pokojnikovim pretpostavljenima i drugovima u radnici drž. željeznica za položeni vijenac na odar i za otpračaj, potpretsjedniku društva »Istre« gosp. Josipu Brečeviću za dirljivi govor na grobu, tajniku Jugoslavenske matice g. Bafu, odborcima i članovima društva »Istre« na brojnom učešću na sprovodu. Naročita hvala liječniku gosp. dru. Melxneru, koji je sa ljubavlju pokojnika liječio i nastojao da mu ublaži bolove. — Svima od srca hvala!

KOLO SRPSKIH SESTARA U VINKOVcima ZA ISTRANE

Beogradske »Vreme« donosi: Umjesto vijenca na odar pok. dr. Slavka Grujića poslanika u Londonu, Kolo sestara iz Vinkovaca poslalo je preko Glavnog odbora Kola srpskih sestara u Beogradu 500 dinara u korist naše braće u Istri. I Glavni odbor Kola predao je novac Udruženju »Istra-Trst-Gorica«, koje je ovom sumom upisalo pok. dr. Slavka Grujića za dobrotvora svoga udruženja. Na ovaj način sačuvat će najbolju uspomenu na pok. Grujića, a Kolu sestara u Vinkovcima ovim putem izjavljuje zahvalnost u ime braće iz Istre.

KOROŠKI VEČER U PTUJU

Ptuj — »Gorica« priredi 5 maja ob 20 uri v prosvetni dvorani Sokola v Mladiki koroški večer, posvečen spomenu koroškega borca Malgaja. Komemorativni govor bo imel g. dr. Ervin Mejak iz Slovenjega grada. Daljše predavanje o položaju Slovencev na Koroškem pa bo imel g. dr. Julij Fellahner, preds. Kluba Korošcev v Ljubljani. Pevski zbor ptujskih železničarjev bo zapel nekaj koroških pesmi. Društveni odbor vabi vse narodno zavedne prebivalstvo, da se toga večera polnoštevilno udeleži, za članstvo pa je udeležba obvezna. Vstopnine ni, pobirali se bodo le prostovoljni prispevki v socialne namene.

DIPLOME

Na veterinarski fakulteti zagrebske univerze je bil diplomiran za veterinarja naš rojak Benulič Marjan. Čestitamo. (Aglis).

Sodniški izpit je pri apelacijskem sodišču v Ljubljani napravil s prav dobrim uspehom naš rojak sodni pripravnik dr. Dušan Kraigher. Čestitamo. (Aglis).

ALBIN PREPELUH

O PREVRATNI DOBI NA PRIMORSKEM

To ni ostalo brez odpora samo na slovenski strani, tudi Italijani so gledali novi politični izum avstrijske uprave po strani. Tik pred vojno se je začela propagirati na Goriškem celo misel, da je postal politični sporazum med Slovenci in Italijani spričo novih razmer moguć in potreben.

Toda kmalu je prišlo razočaranje. Kraljevina Italija je odklonila vojno na strani centralnih veselil. Avstrijski vojnici, ki so prišli na mejo po italijansko vojaštvo, so se vratili prazni.

Ta zunanje politični dogodek je goriške Slovence začasno zopet opogumil. Italija ni samo odklonila vojne, nasprotno, prav kmalu se je po številnih mestih kraljevine Italije začela velika agitacija za napoved vojne Avstro-Ogrski in Nemčiji. Toda preden se je Italija odločila, je preteklo skoro eno leto, zakaj treba je bilo pretehtati nejasni položaj na bojišnih in preceniti politične in gospodarske moči bojujočega se sveta. Avstro-Ogrska in Nemčija sta se pogajali z Italijo in ji zagotavljali teritorialne in gospodarski uspeh. Trst in njegovo okolico in najbrže še kaj bi odstopila Avstrija Italiji, ako bi se ta odločila za vojno na strani centralnih veselil. Tudi antanta ni držala rok križem. Na stroške Avstrije je mogla biti proti Italiji še veliko radodarnija. Prišlo je slednjič do »Londonškega pakta«, ki ga je podpisala brez vsakega oklevanja tudi Rusija po svojem ministru Sazonovu in ki je — izročal Italiji po končani vojni poleg Trsta še celotno slovensko Primorje. Slovensko goriško ljudstvo je sicer v cenzuriranih avstrijskih listih lahko bralo nedoločne in nejasne vesti o neklih diplomatskih pogajanjih med Berlinom in Dunajem ter Rimom na eni, in med Londonom, Parizom in Rimom na drugi strani. Toda nikoli niso določno zaznali, o čem se pogajajo tuje državne pisarne, da gre pri tem tudi za njihovo zemljo, njihove domove, njihovo narodnost in njihov bodoči domovinski patriotizem.

Še preden je minulo leto dni od vročih julijskih dni 1. 1914., so zagrmeli težki italijanski topovi ob skalnati Soči in zdolaj pod Krasom, ki niso utihnili tri dolga leta in ki so razdejali njihove

domove, cele vasi, trge, a »solinčno« Gorico spremenili v strahotne razvaline. Goriško prebivalstvo sedaj ni imelo več časa razmišljati o politiki. Ljudstvo je postalo vojni begunec, ki so ga odgnali v tuje kraje, v neznane jim razmere, kjer se jih je pogubilo na tisoče, ostali pa so bili kot kaznjenci obsojeni na življenje v lesenih barakah zaslinih taborišč, ali pa v nadlego ljudem, katerim so bili odveč.

Toda tri vojna leta so dolga doba. »Londonski pakt« se je nekako pozabil, v ospredje je stopil vojni cilj zaveznikov, kakor ga je bil formuliral predsednik Wilson v svojih znamenitih točkah.

To so bile besede novega sveta, ki je zmagal nad starim imperijalizmom, katerega mu je že ruska revolucija l. 1917, zadala smrtni udarec in tako dokončno preklicala ruski podpis na aktih »Londonškega pakta«. Tudi Amerika ga seveda ni hotela priznati in je predsednik Wilson sam predlagal drugačno rešitev našega in italijanskega jadranskega problema, kakor bomo videli pozneje. Poleg tega se je meseca aprila 1918, torej še sredi boja, vršil v Rimu kongres zatiranih narodov, ki so se ga udeležili poleg Poljakov, Rumunov, Čehov in Jugoslovanov tudi Italijani. Ti so se zedinili, »da vsak teh narodov proklamira svojo pravico do zedinjenja v enotni narodni državi oziroma do spolnitve tega zedinjenja, da doseže svojo popolno politično in gospodarsko neodvisnost. Zastopniki »Jugoslovanskega odbora« v Londonu in zastopniki Italijanov pa so se poleg tega še zavezali, »da prijateljsko uravnajo v interesu dobrih in odkritosrčnih odnošajev med obema narodoma še nerešena teritorialna vprašanja na temelju narodnostnega načela in pravic narodov, da sami odločijo o svoji usodi in sicer na način, da ne bo preudica življenjskim interesom obeh narodov, ki se bodo določili v trenutku sklepanja miru«. Nadalje so se sporazumeli tudi o tem, »da se posameznim delom enega izmed obeh narodov, ki bi morali ostati vtesnjeni v državnih mejah drugega, prizna in zagotovi pravica, da se bodo spoštovali njihovi jeziki, njihova kultura in njihovi moralni in gospodarski interesi«. — V narodnostnem vprašanju so se torej uveljavili čisto novi pogledi. To dokazuje med ostalim tudi govor italijanskega zunanjega

ministra Tittonija... dne 27 septembra 1919... »Z nami združena ljudstva druge narodnosti naj vedo, da mi z zgražanjem odklanjamo sleherni misel tlačenja ali raznarodovanja, misel da bi njihov jezik in njihove kulturne institucije ne bile spoštovane; da bodo njihovi zastopniki uživali vse pravice naše svobodoljubne in demokratske zakonodaje; da bodo njihovi politični poslanci prisrčno sprejeti v italijanskem parlamentu, ki jih bo poslušal s spoštovanjem, kadar bodo govorili v imenu prebivalstva, ki ga zastopajo«.

Propaganda za jugoslovansko državo v obliki manjšinske deklaracije je izzvala širok odmev med primorskimi Slovenci. Propaganda Wilsonovih vojnihih ciljev je tudi nje prepričala, da ne gre več za imperialistični mir.

Že leto dni pred koncem svetovne vojne je podobna načela glede narodnostnega vprašanja proglasila tudi ruska revolucija. Vsi ti veliki politični dogodki so prepričali tudi nas Slovence, da stojimo resnično pred novim svetom, a posebno kompaktno naseljeni Slovenci na Goriškem so bili uverjeni, da bodo o svoji bodoči usodi vsaj soodločevali.

Vse upravne oblasti v Gorici in na po-deželju so se podvrgle goriškemu »Narodnemu svetu«, toda ne samo politične, temveč tudi sodni in poštni uradi. Goriški okrajni glavar, nemški baron Baum, je izročil svoje posle Slovincu, komisariju Berbuču, vojaško poveljstvo v mestu pa je bilo poverjeno rezervnemu stotniku dr. Dinku Pucu, poznejšemu ljubljanskemu županu in banu. Na uradnih poslopih so zaplapolale slovenske zastave.

Z opuščene fronte ob Piavi in iz furlanske nižine se je jadrno umikala bivša avstro-ogrška vojska. S fronte sta prišla med drugim vojaštvom tudi dva slovenska polka s slovenskimi zastavami in novimi narodnimi kokardami na čepicah, s katerih so vojaki odstranili prejšnji habsburški cesarski znak. Ta dva polka sta na prizadevanje »Narodnega sveta« prevzela varnostno službo v Gorici.

Mesto Gorica se je spremenilo preko noči v slovensko mesto po jeziku in po kokardah, ki jih je nosilo tudi civilno prebivalstvo. Italijanski meščani, kolikor jih je še bilo, pa so se nemoteno okitili z italijanskimi kokardami. Toda izkrcanje italijanskih čet v Trstu je »Narodni svet« v Gorici hudo presenetilo. Kaj točnejšega ni vedel nihče.

Italijanska armada se je polagoma in oprezno pomikala dalje. Že 6. novembra 1918 so prišli v Gorico italijanski oficirji

Pred 50 godina

JURINA I FRANINA

Frantina: Ha, ha, i ta mi valja dva groša.

Jurina: Kakova je pak ta?
Frantina: Ovega vama nam je štalmestar, kako dokazuju dva Talijana, da je bi Juda Skarijot, ki je Isusa prodao, Talijan, zač da se je rodil va doljnjoj Italije va kaštele Kariote, va nekeh Markah.

Jurnia: Not, barem imaju Talijani s ludon jenega velega čoveka više.

Frantina: A kad se presele va Talijanaši Bumbari, Scarpe grosse, Veritas, Ščavo reša, Mate Nasradin, Babin Marko i toliki drugi.

Jurina: Nećemo plakati za njimi ne, zač će se barem put osloboditi od smutljivac a talijanski Juda Skarijot će dobiti lepu kumpaniju.

Frantina: Tako, srećan njin put.

Jurina: Ja, neka pozdrave Jorka i Kalabardu.

NJEMAČKA U STRAHU

Nijemci žive u neprestanom strahu pred Rusijom i Francezkom. Radi toga nastavljaju na brzu ruku oboružavanje svojih četah. Čim se sastane parlament, zahtijevat će vlada preko 100 milijuna novoga kredita za vojništvo.

STALNI IZLETI AUTOBUSIMA IZ TRSTA I RIJEKE

Barun Aldo Albori, vodja nedjeljne ekskurzije iz Trsta izjavio je u ime velike turističke agencije UTA iz Trsta, da su dosadnji talijanski izletnici bili oduševljeni i sa zagrebačkim Zborom i i s ljeptama grada Zagreba, pa će ta ista agencija u buduće mjesečno dva put organizirati preko ljeta posjete talijanskih turista u Zagreb u vrlo otmjenim lijepim autobusima ili kako ih zovu »torpedonima«.

PREDAVANJE O ŠORLIJU U LJUBLJANSKEM »TABORU«

Društvo »Tabor« je imalo u četrtak 22 aprila svoj redni članski sastanak, na katerem je predaval slovenski kritik in pisatelj dr. France Koblar o življenju in delu pisatelja dr. Iva Šorlija ob njegovi šestdesetletnici. Predavanje je bilo zelo zanimivo, dr. Koblar ni opisal samo Šorlijevega življenja in dela, ampak tudi Tolmince sploh.